

ARGIA

1.984 - Otsaila 19 - XLVII garren urtea - 1005 zenbakia. 100 pezta

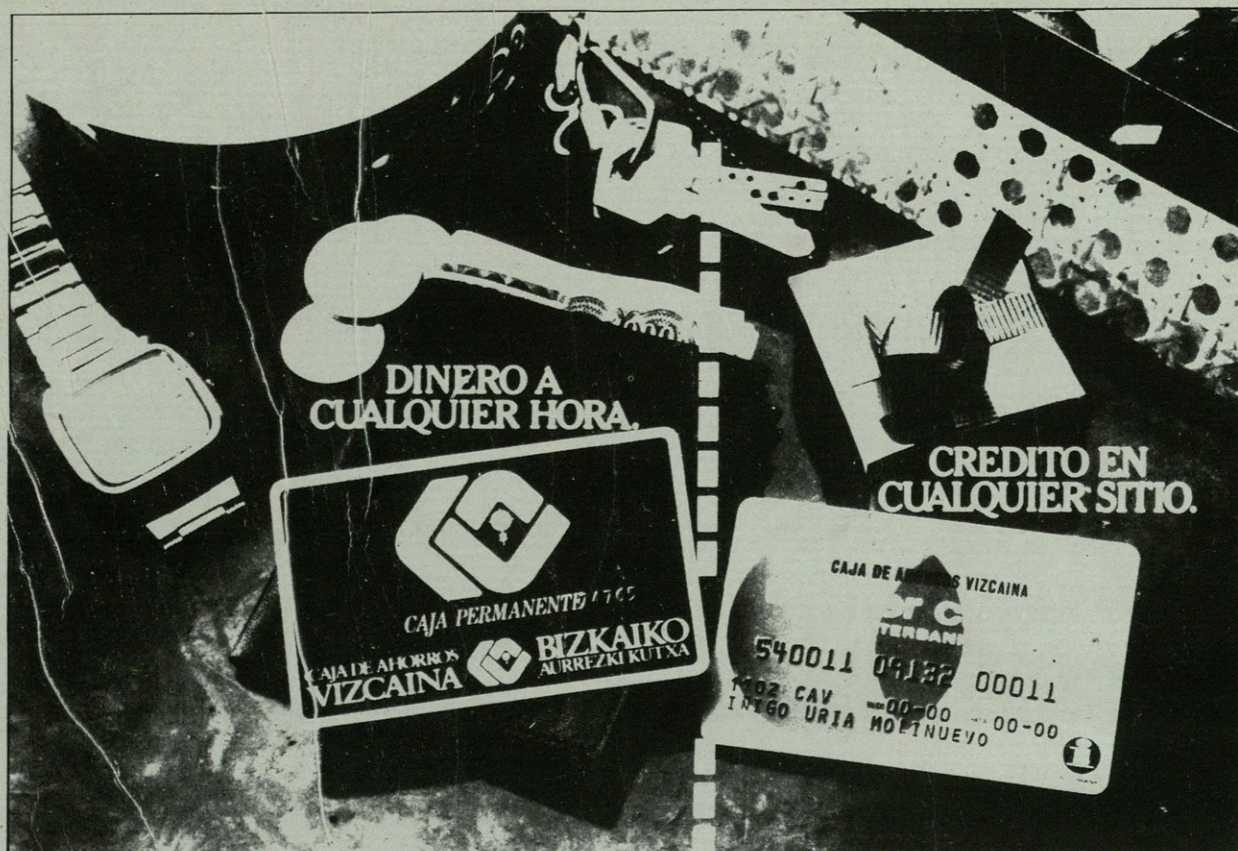
«La muerte
de Mikel»
eta
«Akelarre»

Euskal zinemaren zuzpertzua

Iñaki Esnaolarekin, besterik gabe:

«OFENTSIBAREN ORDUA HELDU DA»

Koldo Izagirre: «kopla libreak hauteskundeen motiboarekin»

DIRUA ORDU GUZTIAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txatel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai agentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik NONAHI, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honantz ibiltzea ez da bakarrik eroso. Segurua baita.

Abioiez, trenez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzeko badituzu, zuek eta zeure etxeok

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako aseguru hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

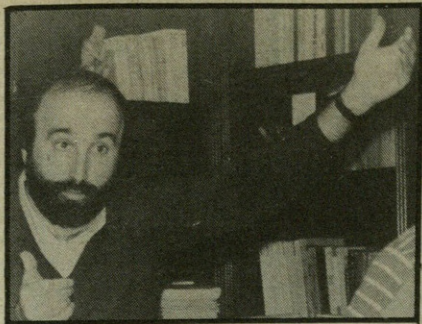
Seguru gaude.

CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

NON-ZER

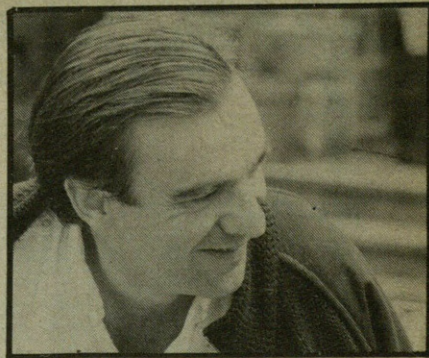

Behin baino gehiagotan ekarri dugu Iñaki Esnaola gure orrialdetara. Oraingo une hau ere aproposa iruditu zaigu balantzeak egiteko eta aurrera begira zer egon daitekeen ikusteko. Bere ikuspegitik, noski, bereak esan ditu eta Iñaki Zubiondok jaso. H.B., KAS, konstrutibo izatea, zabaltasunarena, ETA... gai asko ikutu dituzte. (7. orrialdean).

Joan den astean iragarri bezala Aconcaguaren igoera kontatu digu Xabier Errok aste honetan. Iragan abuztuan egindako negu-espeditzioa, (abuztuan eta negu-espeditzioa). Egunez egun, orduz ordu, zer sentitzen duen gizonak altura horietan... Pasatako denak alegia. (22. orrialdean).

5. Aste Giroa
6. Ttanttaka
7. Iñaki Esnaola, Ofentsibaren ordua iritsi da. **I. Zubiondo**
11. Nork geldituko du PSOeren erasoa? **I. Zubiondo**
13. Mundua ez da borobila
14. Nazioartekoa: Txina ere hor dago. **P. Sastre**
15. Herriko Plaza: J. Landaren erantzuna I. Muruaren gutunari.
19. Zumarra hiltzen ari da. **M. Aizpurua**
22. Aconcaguaren puntaraino zakur eta guzi. **X. Erro**
26. Eskolaurreko euskara maila neurtzeko test-ak. **A. Azkargorta. K. Landa**
28. Zertan ari da Euskararen Aholku Batzordea? **Arlantz**
30. Liburuak: Hades-en erresumarantz. **Xabier E.**
32. «Akelarre» filmaren zuzendaria mintzo. **L. Mintegi**
34. «La muerte de Miquel» **Koldo S. Julianen** begitan
36. Zine kritika: Hiri zuria eta Zeruko marra
37. Txutxumutxuka
38. Jo...Adarra
39. Bertsoak: Betiko Teman. **T. Manterola**
40. Asteburu honetan bada zereginek
42. Azkena: koplak libreak hauteskunderen motibuan. **K. Izagirre**

Arrakasta handia sortu dute egun hauetan «La muerte de Miquel» eta «Akelarre» filmek. Ez da besterik komentatzen Bilbo eta Donostiako giro 'progre'etan. Jendeak badu egun batzutarako hitzegiteko gaia. Aste honetan Olea elkarrizketatu dugu eta Uriberen pelikula ikusi. (32. orrialdetik aurrera).

Eusko Jaurlaritzan dagoen Euskararen Aholku Batzordeak argitaratu duen baina kaleratu ez duen liburu bati buruz dihardu Arlantz gure kolaboratzaile ohizkoak **28. orrialdean**. Natura eta bitxikeriak baldin badituzu zure gustoko Martxel Aizpuruak, bere betiko xarma horrekin, Zumarra hiltzen ari dela eta artikulu bat idatzi dizu **19. orrialdean**.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia Kooperatiba.

Donostiako erredazioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uribe, Xalbardin, Jon, Joseba Alvarez.

Gasteizen: Xabier Etxaniz.

Bilbon: ANAITASUNA taldea.

Iparraldean: Ladix Arrosagarai, Mikel Hiribarren, Allande Sokarros.

Iruñean: Pello Lizarralde.

Kolaboratzaileak: Martxel Aizpuru,

Enrike Amonarriz (Jo...Adarra), Mikel Antza, Joxe Azurmen-di, Balere Bakaikoa, Luis Mari Bandres, Xabier Erro, Iñaki Kamino (Aste Giroa), Emilio Lopez Adan «Beltza», Alfontso Martinez, Mikel Nabarro «Trikuharri», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Andoni Sarriegi «Murumendi», Joseba Sarriena, Pablo Sastre, Joxean Gezalaga «Zaldubi».

Marraskilariak: Joxemi, Julio, Zut.

Argazkilariak: Kristina, Txema Ormazabal, Luis Otaegi.

Publizitatea: Xabier Erro.

Administrazioa: Joxe Mari Ostolaza.

D.L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA. Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea behea. DONOSTIA-12.

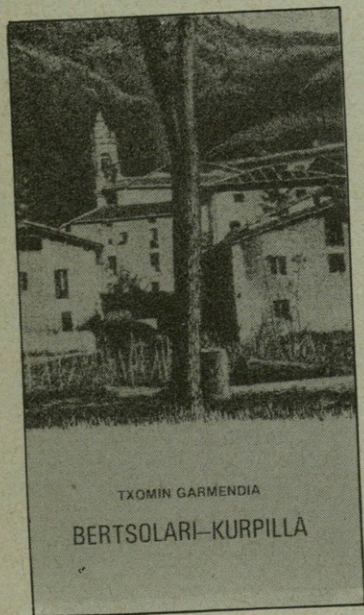
Telefonoa: (943) 28 33 99.

Inprimategia: GRAFICAS SEMI.

Hego Euskal Herria,	
Estatu Espainola.....	3.500 pta.
Ipar Euskal Herria,	
Beste atzerriak.....	4.800 pta.
Airez.....	7.300 pta.
Ale bakarra.....	100 pta.

ASTE GIROA

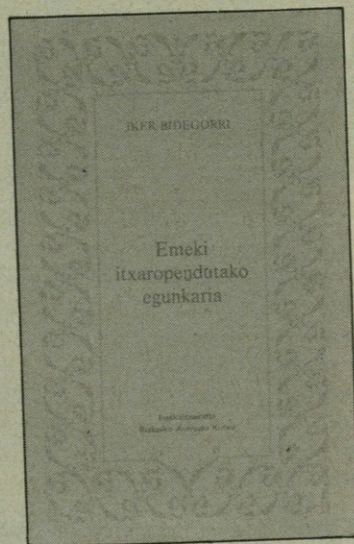
liburuak

Titulua: Bertsolari-kurpilla.
Egilea: Txomin Garmendia.
Argitaletxea: Auspoa liburategia, 171.
Ezaugarriak: 500 pta. 150 orrialde.

Askok eta askok izanen duzue gaur egun Txomin Garmendia-ren lumatik ateratako idazkiak Diario Vasco-n irakurtzeko aukera, egunkari honetan sekulako mesedea egiten baitu horrelako zerbaitek. Dakikezuenez, Garmendia Berrobiko alkate eta oso goimailako bertsolari dugu eta ez da harritzekoa horrelakoari jai eta parranda inguru guztietatik deitzea. Egune-

ro ikusi eta ikasitakoez kronika liburuxka osatzera heldu da Txomin eta baita argitara eman ere. Urtebeteko lana da eta bertan egunerokotasunari atxikitzen zaio Txomin, baina batez ere jai egunei. Omenaldiak eta bertso jaiak dira maizen agertzen direnak. Kronika idatzi ondoren bertsoak paratzen ditu. Zenbaitetan bertso pareak, baina bestetan sail luzeagoak. Badira noski onak, hobeak eta oso onak ez direnak, baina gehienetan poliki atereak. Gaiak noiznahikoak ditugu: odol isurtzeak, aita saildua, euskararen galera, ezkontzaren bat, era guztietako bilerak, bere gaitzak erresidentzira eraman zuenekoak, bertsolari txapelketak eta horrelakoak. «Liburu arin da ezereza» dio egileak: arina bai, halakoa baita, baina ez ezereza, euskaldunok egunero ditugun kezka gaitz eta pozaldiez baitihardu. Liburuxka hau irakurtzea atsegin gertatuko bazaizue ere ez ahortzi orain Diario Vasco-n oso maiz idazten duela bere euskara goxo horretan. Noski, gipuzkeraz idazten du.

Titulua: Emeki itxaropendutako egunkaria.
Egilea: Iker Bidegorri.
Argitaratzailea: Euskaltzaindia-Bizkaiko Aurrezki Kutxa.
Ezaugarriak: 200 pta. 63 orrialde.

Felipe Arrese Beitia saria irabazi zuen 1982. urtean Joxe Inazio Ansorenak Iker Bidegorri izengoitipean. Orain kalera da liburuxka eta aurkeztu nahi izan dizuegu. 51 olerki dira denera agertzen direnak. Hauek irakurri ala zenbait burutapen datorkio beraiengan apur bat errepertatzen duen edonori: oso egia jokatzeko du Ansorenak, bere barnea erakusteko bat ere lotsarik ez duen olerkaria dugu, sendimenduak bero beroan eta diren legez adierazten dizkigu. Olerkia barnekoa du, subjektibitatearen haritik landua. Inguruko gorroto eta barrabaskeriek mingostutako pertsona dugu olerkaria. Maitasun pindarrik ere erraz soma daiteke, horrelako ugari dago eta. Bere gaiak oso unibertsalak dira, gizakia, eta edozein gainera, kezkatzen dutenak (Jimenez batek edota Machado batek lantzen zituenetakoak). Olerkiak, hau esan

beharra dago, ez dira bat ere zailak oso olerti narratiboa baitu idazleak, neurkera eta abar guztiak ezertan landu gabe. Euskal olerti erraza eta sarkorra, barnetik ehotua, kosta gabe irakurtzekoa eta garrantzia eta galera gabeko gaiak ukituz. Josu Landak berriki eta arrazoi guztiz salatu bezala euskal olertiari izugarrizko desakreditazioa egin zaion garai honetan dator olerki liburu hau, olerti gutxi usaindu bait zen Durangon.

ESNATU 1

irakasleen gida liburu

erlijio hezkuntza
ESKOLAURREA

erein

Titulua: Esnatu I. Irakasleen gida-liburu.

Egilea: Elkarren artean.

Argitaletxea: Erein. Erlijio hezkuntza, eskolaurrea.

Ezaugarriak: 700 pta. 188 orrialde.

Irakaskuntza eta batez ere haurren hezkuntza bilakatzen eta garatzen ari den garaian erlijioak ere aldaketa bera jasan behar izan du. Eta hau dugu irakasle talde handi xamar batetik burutu duen programakuntza. Ikuspegiak oso bestelakoak

dira gure haur garaietako «Kristau Ikasbidea» liburu goxo haren aldean. Eta berri honen ezaugarriak nagusiena hau genuke egileen hitzak hona ekarriz: «irakaskuntza guztia koordinatu egin behar da, beraz, honela zentzumenen, plastikaren eta hitzaren —linguistikaren— heziketa esnaera erlijiosorako erabiliz». Guk hezkuntza gaia gure fuertea ez denez eta liburuak ikusi ere egin ez dugunez hezkuntza gutxi gora behera nola antolatzen den aurkeztuko dizuegu: bi zati liburuak. Bata 4 urtekoentzat eta bestea bostekoentzat. Bertan gorputza lantzen da: aurpegia, hankak... Bestalde eguberriak, izadia, etxea, sendia, ikasgela, abereak, landareak, oporrak, eguzkia eta beste zenbait. Gai bakoitzaren barnean oinarritzea, helburuak, edukiak, materialeak, interesgunearen desarrolloa, oharmen ariketak, hizkuntz ariketak, matematika-ariketak, dramatizazio ariketak, plastika ariketak eta abestiak lantzen dira azkenik ekingiza erlijiosoetan otoitz egin eta berau errepikatzeke.

aldizkariak

Izena: 1983. urteko Korrikan egindako argazkien bilduma.

Egilea: AEK.

Iparraldetik dator argazkiz osatutako liburuska hunkigarri hau. Aurtengo Korrika-ren kronika izan nahi du. Ematen diren dato guztiak Iparraldekoak dira, han Korrikari zein denda, lantegi, saltoki eta erakundek lagundu zion, zein jende ateratu zen bai kirol, kultur eta baita politika alderdietatik. Baina interesgarriena zalantzarik gabe argazkiak ditugu, herri askotan bildu zen lagunartea zenbaterainokoa izan zen erakusten baitute. Kanbo, Maule, Uztaritze, Ziburu eta beste herri gehiago. Guk 77 argazki zenbatu ditugu bat gora beste behera.

Hunkigarria genion aipamenaren haseran eta izan ere halakoa da bertan agertzen direnak zein diren erreparatuz: hor azaltzen da Kattu beribil baten ondoan irribarrez. Baita Peru ere, zen bezain kaskamotz eta pankartatik oso hurbil eta ez argazki batean bakarrik. Bestalde ere, hor dugu Piarres Laffite bere zaharrean eta makulu batek lagunduta lekukoa eskutan daramalarik. Orri zabal eta motz batzutan datoz argazkiak zuri beltzean.

Enbata

PRENDON KATOLIKO
POLITIKO BARRIO
1 FEBRUERU
Nº 481
P. 3,50

LA POLICE ENTRE DANS
LA CATHÉDRALE

ENBATA EN DANGER

Ceci est peut-être notre dernier numéro. Le tirage financier est tel que nous pourrions difficilement sortir la semaine prochaine. Si nous ne recevons pas d'urgence votre participation exceptionnelle.

Par chèque bancaire ou CCP 198-346 Bordeaux.

«Enbata» astekaria hilzorian

I parraldeko «Enbata» astekariak bere egoera larriaren berri ematen zuen otsailaren 9ko zenbakian, «Enbata en danger» («Enbata arriskuan») izenburupean. «Hau da behar bada kaleratzen dugun azken zenbakia. Gure zorren zuloa hain handia denez, zail izango zaigu heldu den astean argitaratzea. Zure laguntza berezia eskuratzen ez badugu».

1960ko irailean plazatu zen «Enbata» lehen aldikoz, izen bereko talde politikoaren boletín gisa hila-betekari. 1974ko urtarrilean, ETAko komando batek Carrero Blanco akabatu eta hilabetera, (espainolak baretu nahian) Parisko gobernuak legez kanpo ezarri zuen «Enbata» alderdia. Eta aldizkaria ere urte betez isilik egon zen. Argialdi berrian helburu hirukoitza agertzen zuen astekariak: Euskadi bateratzea, berreuskaduntzea eta sozialismo autojestionario bat lortzea, eta bere orriak abertzale guztiei eskaintzen.

Gaur egun «Izan» taldearen inguruan dabilela kontsidera daiteke «Enbata», Euskal Departamentu baten aldeko kanpainan saiatu da, errefuxiatu hegotarren borroka sostengatu dute beti, bere zuzendari Jean «Koko» Abeberri eta honen anaia eta editorialista Jacques «Herritarki» izeneko mugimenduaren antolatzaileak izan dira, udal hauteskundeetan zenbait herritan PSFeko sozialistekin aurkeztuz.

«Enbata»-ri lagundu nahi dionak, txkeez nahiz Bordeleko 198-346 kontu postalean egin dezake.

Villafranca de Oria

Ongi saiatzen da Jaime Mayor Oreja. Gasteizko parlamenturako hauteskundeetan eskuin espainolaren buru doana, Euskal Herriari erritmoa jarraitzen, baina ezin. Sozialistak Madrilgo gobernuan sartu ondoren, komunitate autonomoan gobernu espainolak zuen ordezkari izatea laga eta berriro Madril joana zen, bere lanetara.

Kanpaina egiteko itzuli denean lezioak ongi ikasita etorriko zen baina... dena ezin ikasi. Hor non irakurtzen dugun Donostiako «El Diario Vasco» egunkarian, Jaime Mayor berak esanda, txikitan oporretan «Villafranca de Oriara» joaten zela. Agintean zegoenean ez zen askorik arduratuko Ordizian zer gertatzen zen, eta espainolek ukatutako izen zaharra berreskuratu dutela enteratu ez. Ordiziako feriaren kronika ez irakurtzearen kalteak. «Generalísimo Franco» izeneko kaleren batean bizi ez bada, seguru oporretan Ferrol del Caudillora joaten dela.

LABekoak eta «abokatu horiek»

Arrigorriagan bota zuen Xabier Arzalluzek. Herri Bata-sunakoei eskatzen zien, lanpostu berriak sortzeko gauza ez direnez, lanpostu ugariak aginduz aritzea utzi eta gutxienez daudenak izorratzen ez daitezela ibili. Eta: «Hamai-ka enpresa hondoratu dute LABekoak eta beste abokatu horiek».

«Abokatu horietako» bati (esaldi horrekin abokatu laboralista taldeez ari zela uste bait dugu) galdetu diogu zer iruditzen zitzaion. «Hau esan ezazu: joan den abuztuko uholdeak ere gure kulpaz izan zirela, igandeetan mezatara joaten ez garelako Jainkoaren kastiguz». Matesak kiebra egin zuenean ere seguru urruti ez zirela.

UPN eta PNVren arteko aliantza posiblea

Nafarroako parlamentu foraleko barne-borroka argitu gabe geratu da Madrilgo Tribunal Constitucional delakoak Zubiaur UPNtarra lehendakaritzatik bota duenean. Eta berriro bozketatan hasteko garaia urreratzen ari zela, PNVk eman du ustekabekoa, Nafarroako gobernuan sartzekotan beste alderdiren batekin koalizioa egitea posible ikusten duela aditzera eman duenean.

Koalizio hori PSOErekin egin ahal izatea komentaria guztiek oso zailzat hartu dutelarik, UPNko ejekutiba izan da PNVren proposamena aztertzen hasi dena. Harrigarria? Ez da ahaztu behar alde batetik UPNk baduela nolabaiteko euskaltzaletasun bat (ez abertzaleatasuna) onartzen duen gidaririk, ikastoletan haurrak dituenik ere badela; eta bestetik, PNVk Nafarroan protagonismo bat lortu beharra daukala, jokuak bere arriskuak baditu ere.

Xehetasun bat hala ere: UPN Alianza Popular-ekin aliatuta dago. Gobernuan sartzea agian ez da posible izanen, bai ordea nolabaiteko konponketaren bat. Agian. Komunitate autonomoko hauteskundeetan ondoren, bada ezpada ere.

Iñaki Esnaolarekin, besterik gabe

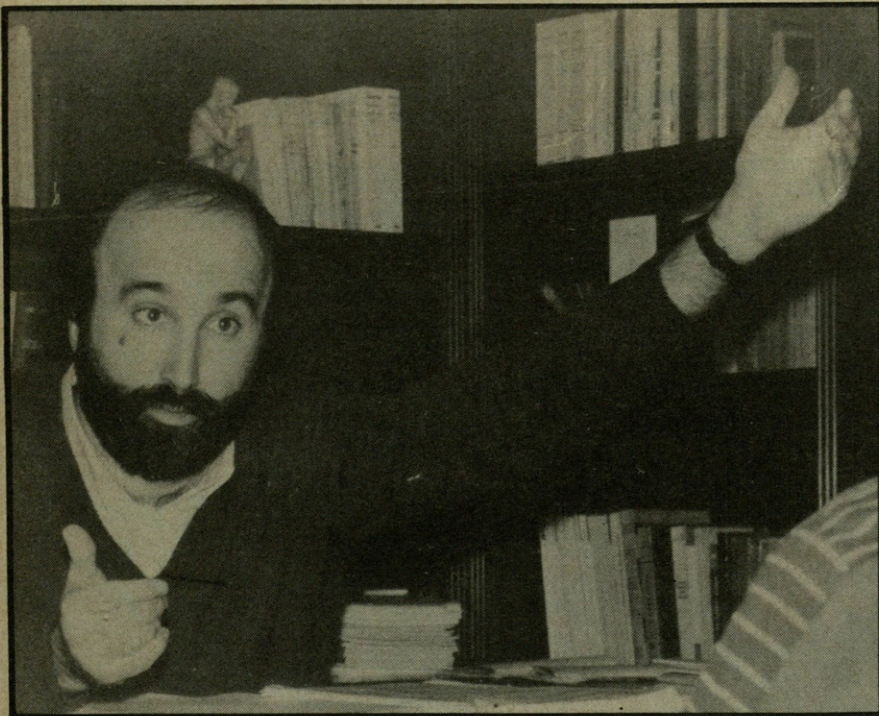
OFENTSIBAREN ORDUA HELDU DA

Minutuak sobran izaten ez dituen bezala, hitzak ere juxtuak izaten ditu Iñaki Esnaolak. Baina solasean hasi bezain laster igerri diozu txantxetan ez dela ari. Berriketa gutxi. Eta hauteskundeak heldu direnean hori da gehien behar dena eta gutxien aurkitzen dena hain zuzen: berriketa gutxi.

Mundu guztia kontua gora eta kontua behera dabilenean, hauteskunde garaian, irakurleari buruzagien eritzia eman nahi dizkiozu, aurrenekoenak, ez laguntzaileenak. Eta ongi daki ARGIAk zer den holako garai konprometituetan baten atzetik, aukera abertzale guztietako nagusien atzetik, segika ibili eta azkenean eskuhutsik geratzea. Baina jefeeekin behar zuen eta ez besterekin. Horregatik eskertzen zaio Iñaki Esnaolari hain eskueran jartzea.

ARGIA.— Aldez aurretik hitz egitea zuretzat arrisku bat dela badakit, baina hauteskunde hauen ondorioen pronostiko bat eskatuko nizuke.

IÑAKI ESNAOLA.— Hauteskundeak nahiko ondo ikusten ditut Herri Batasunarentzako. Ez bakarrik gu onak izan garelako, baizik eta «haiek» gauzak gaizki egin dituztelako. Gu pixka bat goruntz joango garela uste dut, baina hala ere badut pena pittin bat gure etsaiek gauzak zein gaizki egin dituzten ikusiz gehiago igoko ez garelako. Behar bada lana beste modu batean eginaz askoz gehiago igotzeko moduan egongo ginen orain. Ondo

«PNV*k* ikusi du Gasteizko parlamentuak ahalmen politikorik ez duela, eta diputazioak indartu nahi ditu»

geldituko gara, aurreko hauteskundeetan baino hobeto, eta hobeto egoteko posibilitateekin.

A.— PNV etengabe ari da gora eta gora. Oraindik ere gorago igoko dela ikusten al duzu ala...

I.E.— PNV*k* jadanik tope bat jo duela iruditzen zait. Dena dela, erantzuna segituan dator eta orduan ikusiko da. Orain, PSOE beheruntz joango da, denek diote. Euskadiko ezker hori geldituko da... Orduan, nora joango dira PSOE*k* galduko dituen botoak? PNV lehen bezala geratuko da, ez dauka ahalmenik bere projektura jende berria eramateko; momentu honetan gainera, krisi honekin eta egoera politiko honetan, ez da joango goruntz. Arazoa PSOEren botoak dira, ea nora joango diren 82ko urrian «aldaketa» famatuari botua eman ziotenak. Guregana etorriko dira 79an bezala, Bilboko ibai-ekerraldean bezala ala abstentziora joango dira? Ezin esango dugu ez PNV*k*, ez EE*k* ez guk abstentzioak izoratu gaituenik; gehiena PSOE eta alderdi estatalistak izorratuko ditu.

A.— Beste lau urtetan zer gerta daitkeen ikusi aurretik, joan diren lau

urte hauen balorapena egin beharko da. Ezer egin al duzue?

I.E.— Posibilitate batzuk aprobetxatu gabe utzi ditugu bidean, baina gauza onak egin ditugu. Azken finean haustura izan gara, burgesiaren aurrean masa herrikoiaren interesak defenditu ditugu. Erakundeak eta orhar planteamendu politiko guztia burgesiaren planteamendua izan dira, PNVrena. Ikusi genuen zergatik igo zen hainbeste eta hain azkar PNV: jendeak uste zuen planteamendu haren arauera hemen parlamentuak, instituzioek eta gobernu berriak erabakiko zutela. Urteen poderioz, ordea, guk genioena konfirmatu da.

Madrilen planteamendua estatua deszentralizatze aldera joan da, eta maila horretan Baskongadetan gestio kapazitate bat badago, obra publikoetan, industrian, obra batzuk egiten, bideak... Baina ahalmen politikorik ez. Demokrazia batean hiru agente daude: legegilea, ejekutiboa eta judiciala. Eta lau urteotan ahalmenik gabe egon da. Hiru edo lau lege berri egin dituzte, erdi-inportanteak, eta laurak Madrilen errekurrituak daude, Espainiako Konstituzioarekin bat ez omen datozelako.

A.— Hauteskunde hauetan zer atezartzen denaren arauera hurrengo urteetan hala joan liteke autonomia ere. Alegia estatutoaren desarrolloa zabal bezala estu egiteko posibilitatea dagoela.

I.E.— Konstituzioaren 149. artikulua dio zein diren estatuaren kompetentzia eskusiboak, eta 28 dira, kompetentzia

garrantzitsu guztiak harrapatzen dituztela. Hemengo parlamentua orduan gestionatzeko bakarrik geratzen da eta estatuko legeak desarrolatzeko. «Sin perjuicio de la Constitución», «Sin perjuicio de la comunidad nacional» dio hitzetik hortzera Estatutoak ere. Hortik ezin gauza haundirik egin.

Jaurlaritzak urte hauetan egin duena ere horrela aztertu behar da. Garraioetxea ibili da bideak inauguratzen, frontoiak inauguratzen... Baina politika egiteko ahalmena, polizia kontrolatzeko, beste maila garrantzitsuetan... ezer ez. Agente judicialaz ez dugu hitz egingo; badakizu aspalditik justizi kontseilaritza kendua dagoela Jaurlaritzatik, konpetentziarik ez duelako.

Argi eta garbi esana dago Lege organikoak egiteko kompetentzia Espainiako Gorteek daukatela. Mundu guztiak jakin behar du estatu hau estatu deszentralizatu-samar bat dela, eta horretarako Tribunal Constitucional delakoaren bigarren sententziak dudarik gabe dio: «Autonomia no es soberanía». Erreformistek autonomia nahi dute, guk subiranotasuna, eta biak gauza ezberdinak dira.

Estatutoa desarrolatzea diozunean Nafarroaren gora behera ere ezin ahaztuko dugu, eta egunotan Tribunal Constitucional horrek argitaratu duen epaian esaten da Nafarroa komunitate autonomo bakar eta eta berezia dela. Eta hola garbitzen da batzuek hainbeste haizatu duten berriketa.

A.— Lau urte pasa dira eta batzuek autonomia hobetzen saiatzen diren arteen zuek alde batera jarraitzen duzue. PNVtik etengabe ari zaizkizue parte har dezazuen deika.

I.E.— Ez joanaz ondo egin dugu, hori zer den, zertarako den eta horra doazenak zer diren ongi agertu delako. Erreforma da hori, eta bertara burgesia doa eta bere laguntzaileak. Gure nortasun nazionala defenditzeko ze ahalmen daukaten erakusten dute. Euskararen normalkuntzarako lege kaxkarra errekurritua dago eta zaude ziur Gasteizen kontrakoa izango dela epaia, lege organikoak egiteko ahalmena Madrilen baizik ez dagoelako. Funtzionarien arazoa, hemengo erakunde guztien funtzionamendua eta administralgoa baldintzatzen dituen? Ba, funtzionarioek oposizioak egin beharko dituzte Madrilen eta etorriko dira designatuta handik. Horretaz bada Tribunal Constitucionalaren sententzia bat, eta gainera LOAPAn... Jaurlaritzaren garaipen haundi bezala jo du behin eta berriz PNV*k* LOAP*ari*

buruzko sententzia, eta egia alderantziz da: funtzionarien eta funtzio publikoaren erregulazioa ekarriko duen legea estatuaren konpetentzia dela erabat dio. Horren aurrean bi irtenbide daude, borroka egin eta aurrez aurre aurpegi eman edo frakak jetxi eta... idazkari kanpotarrak.

A.— Azken hilabeteetan Lurralde Historikoen Legea ibili da jira eta buelta, eta PNV barruko krisiaren oinarrian ere hori dagoela dirudi.

I.E.— Hasiara batean Gasteizko Parlamentua bultzatu dute, eta ikusi dute hortik, Monzonek esango zukeen bezala, ezta Maltzagaraino ere, ezta Elgoibarraino ere ez direla joango konturatu dira. Zer egin dute orduan? Teorian instrumentu politiko direnen ordez diputazioak potentziatu, LHL horren poderioz, berek kontrolatzen dituzten diputazioen bidez kontrolatu dirua, konpetentzia politikorik Madrilen besterik ez dagoenez. Orain diputadu nagusiak aukeratzen ditu beste guztiak eta horrela kontrola erabatekoa da. Pentsa ezazu Gipuzkoako diputazioak Gasteizko gobernuak baino diru gehiago daukala, presu-postu haundiagoa, obrak egiteko

«Hauteskundeotan piska bat igo behar dugu eta jendea eraman, eraso, erakutsi gure planteamentuak posidle direla demokrazia batean, ez 'demokrazia' honetan»

ahalmen haundiagoa... Arabakoak eta Bizkaikoak berdin.

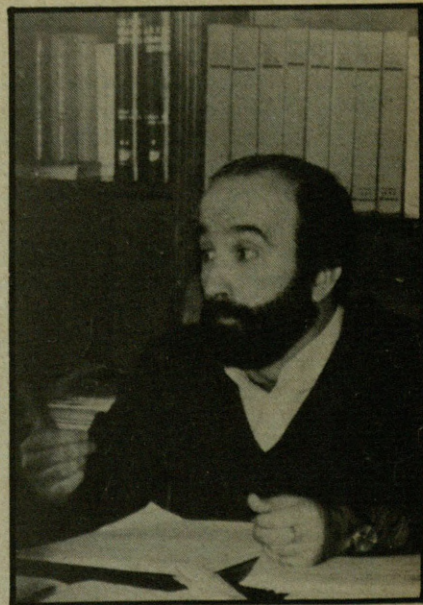
Azken finean beti gauza bera eztabaidatzen ari gara: «Gestion patrimonial» ala «capacidad política»? Autonomia edo deszentralizazioa, ala burujabetasuna? Eta banderen gerla famatu hartan ere ikusi zen. Sinbolo gauza huts bat zela zioten PNVkoek. Baina errealitatea gero ondo ikusi zen. Gasteizko parlamentuko «Diario de Sesiones»-ean agertzen den bezala, sozialistek eta Alianza Popularrekoek diotenean oinarritzko arazo bat dagoela auzitan, «trapuak» nazio kontzeptu bat azaltzen duela eta subiranotasuna dagoela jokuan autonomiaren aurrean. Hor bai, hor izugarritzko garai-pena izan dugu, eta jendeak ongi ulertu du nondik dabilen HB eta PNVri arrazoia kendu diogu.

A.— Baina urteak ez doaz alferrik aurrera eta autonomiak sendotzen ari dira. Ez al duzu pentsatzeko erakundeetan parte hartu beharko litzatekeela eta nola edo aurrerapen zehatzak lortu?

I.E.— Begira, gu PNVrentzat «Pepito kilkirra» bezala gara, kontzientzi txarra. Gu ari gara egunero ateratzen kalera beren helburuak... Jarri ezazu «helburuak» kakotx artean, nire ustez jadanik ez dira-eta beren helburuak. Lau urteotan parlamentura ez joatea gure garaipen bat izan da, horrekin parlamentu hori kristoren ridikuluan utzi bait dugu. Joan izan bagina gure jarrerak defendituko genituen, bronka montatuko genuen, eta orduan parlamentu horrek eduki bat hartuko zuen: eduki bat diot, ez ahalmenak, benetako arazoak konpontzeko ahalmenik ez daukate eta.

Adibidez, banderen gerla zela eta eztabaidak egin ondoren, zertarako eta nota bat ateratzeko. Ez daukate beste konpetentziarik! Euskal Herriaren normalizazteaz beste nota bat... Parlamentuak nota bat ateratzen du Gestorek beste bat aterako balute bezala! Horrera ez joatearekin irabazi egin dugu.

Gero beste abantaila bat badugu: krisia, errekonbertsioa nola eramaten ari diren... Eta hor guk beste joku bat egin behar dugu, langileen ondoan, esateko jendeari gure alternatiba demokratiko horretan beste posibilitate batzuk eskaintzen direla, hemen bizitzeko, behar bezalako errekonbertsioak egiteko, lanpostuak ugaritzeko... Baina horretarako subiranotasuna behar: politiko aldetik erabakiak hartzeko ahalmena, ez Madrildik ematen dizkigutenak gestionatu. Le-

«Behar bada HBn poliki-poliki KASen praktika egitera joan gara. Orain beste jende eta sektoreak sartu behar ditugu»

geak, eta lege politikoak, gestio bideak zabaltzen dituzten legeak, egiteko ahalmena izan dezan parlamentu bat.

A.— Hala ere Hegoaldeko populua gehienbat hor dago, erakunde hauei baiezkota ematen die hauteskunde ba-koitzean, bide hauek azpimarratzen. HBk zer egin dezake bulla eta besteen erruak salatzea besterik?

I.E.— Hor errore bat izan dugu, eta aitortu beharra daukagu. Orain arte akaso denuntzia eta salatze politika eraman dugu. Aldiz, oraingoan programa sozioekonomiko bat presentatu dugu, programa politiko zehatz batekin. Jendeak ikus dezan ogro batzuk ez garela, irtenbide posible batzuk planteatzen ditugula, zailak baina posibleak.

Beste aldetik, HB Herri Batasuna ikuspegi batekin sortu zen eta beste aldetik KAS ere hor zegoen bloke gidari bezala. Behar bada poliki-poliki KASeko politika egitera joan gara. HBren helburu taktiko horiek apartatuta gelditu direla. HB, gainera, bere barruan jende ezberdina egon zedin sortu zen: sozialdemokratak, sozialistak, komunistak, marxista-leninistak, akatak, borrokan ari diren beste sektoreak, gestorak...

KAS bloke gidari bat da, helburu estrategiko iraultzaile batzuekin. Eta azkeneko denboretan poliki-poliki KASeko praktika egitenaritu da HB. Eta orduan, errepresio guztiarekin, informazio aldetik jasan dugun era-soarekin, otsailaren 23 harekin, eta abar, jende borrokalari batzuk bazter-tuta geratu dira bildurtuta, planteamen-tu taktikoak utzita estrategikoen atzetik ibili garelako.

A.— Alegia jendeari kolore gorri-giak beldurra ematen diola.

I.E.— Holako zerbait. Beste jende eta sektoreak sartu behar ditugu, aka-so pentsatu behar da nola egituratu berriro mahai nazionala, sektore horiek mahai nazionalean sartu, lan egi-teko, operatiboak izateko. Eta progra-ma sinpleak, ulerterrezak planteatze-ko. Desdeluego, eskuartearen dugun programa hau da oinarritzkoa, ga-rrantzizkoena hemen dago, baina onarkera zabal bat luketen projek-tuak. Askatasun demokratikoen plan-teamentua, independentziari ematen diogun autogobernu edukia, eta abar.

Guzti hori HB bezala, KAS dago bere tokian, ETA ere bere tokian dago, gu HB gara momentu honetan. Eta jendea guregana ekarri behar dugu.

Guzti horrekin batera aurpegiak ere aldatu behar dira, jende berria ekarri, sektore bakoitzean prestijio bat dau-kan jendea.

A.— HBn eta mahai nazionalean na-hi dituzuen aldaketa guztiak eginen dituzue, baina une honetan Herri Ba-tasuna defentsiban dago, iniziatiba bestek daramate.

I.E.— Aurreko horrekin esan nahi nizuna, hain zuzen, hori zen: erasoan hasi behar dugula, ofentsiban. Aukera politiko normalak eskaini behar ditu-gu, ez gaudela etsaien akatsak salatze-ko bakarrik, irtenbideak baditugula. Badakigu gurea dela zailena, gure so-luzioak eman daitezen biderik ez da: ez dugu parlamenturik, ez dugu dipu-taziorik... horiek apurtzea delako gure ideia. Nola apurtzea da kakoa, ara-zoak aidera ateratzeko ze bide era-man. Eredu bat adibidez bere mo-mentuan «Pakearen Mahai» famatua izan zen... bide horiek bilatu behar dira.

Ofentsibarako garaia da, eta posible da. Jendea ondo bilduz, planteamentu honekin, hauteskundeetako erresulta-tu on batekin, eta hori lortuko dugula ziur nago, guzti horrekin politika be-rria «al ataque» joatea izan behar du. Eta ez Euskal Herrian bakarrik. Euro-

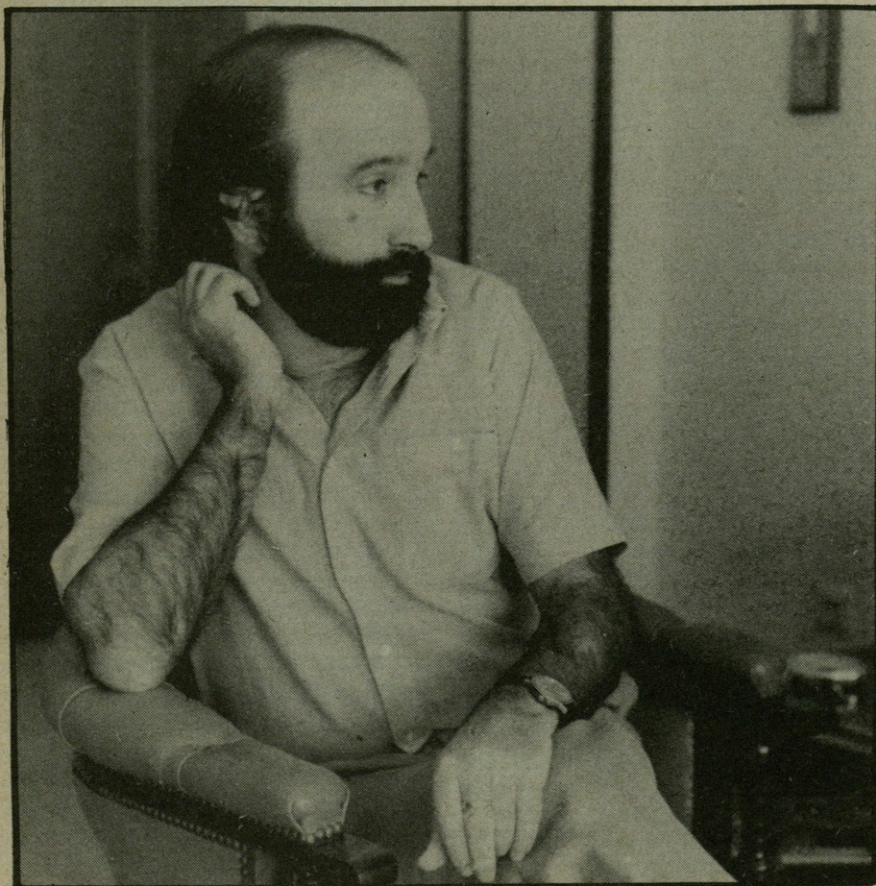
pan oso bide ona daukagu gure erre-a-litatea jendeari planteatzeko, eta Eu-ropatik ibiltzeko gure ahalmena ho-betu behar dugu, kontaktoak etabar. European oso interesaturik daude gure arazoan. Holandan ibili berria naiz eta kazetariak galdetzen zidaten aurrene-ko galdera zen: aurkeztuiezaguzu Euskadi independente baten konzep-zioa gaurko Europa barruan.

Krisiari eta langile arazoari helduaz batera funtsean arazo nazionalak planteatu behar ditugu, euskara eta beste helburuak. Horiekin kalera irten behar dugu bai Euskal Herrian eta bai European. Eta horrekin batera hautes-kundeotan gora egiten badugu, ikusi-ko duzu nola Frantziatik etorriko den beste birplanteaketa bat errefuxiatuen arazoan, nola Espainian ere nahi ta nahi ez beste birplanteamentu batzuk egitera etorri beharko duten. Hori da guk egin behar duguna: irabazi, gutxi bada ere zerbait irabazi, jendea gure inguruan bildu eta ofentsibara pasa, gu izan erasotzaileak.

A.— KAS alternatibarekin ari gara gora eta behera ari gara baina holako momentu bat pentsatze hutsa ere... in-dar erlazio oso ezberdin batean gerta-tuko litzateke hori. Baina posibilitate erre-al minimorik ikusten al zaio?

I.E.— Monagiloek zer egingo dute-nak ez nau kezkatzen, egoera aldatzen denean batekin bezala bestearekin el-kartzen bait dira. PSOeri berriz langi-leak kentzen ahalegindu behar dugu. Baina nazio arazoan PNVrekin aur-kitzen gara eta oraingo buruzagiekin zer eginik ez dago, burgesiari jokua egiten ari zaio eta. Lehenengo posibi-litatea: posible al da PNVren zuzen-daritzaz hori botatzea? Oso zaila. Biga-rrena: nola da posible PNVko sektore bat guregana ekartzea? Hor arazoa praktikan dago. Banderen gerran egin zena behar da egin askotan: mila pro-lema aurkeztu eta eraso. Mantenitu eta eraman jendea, denari erantzun, mahai inguruak, batzuetan beren jo-kuan sartu Pakearen mahaian bezala, prestijiodun jendea presentatu, aur-keztu jendeari nola gure planteamen-tuak posible diren demokrazia batean, ez «demokrazia» honetan.

Gure egitura hori indartuz joan be-har dugu. Ez guk bakarrik, KASek bere bloke gidaritik, ETAk bere bo-rroka harmatuan... eta etorri beharko dute Euskal Herriarentzako beste ir-tenbide bat planteatzera. Baina 1986a baino lehen.

Iñaki ZUBIONDO

Peru eta Stein metodikoki garbituak

NORK GERATUKO DU PSOE-REN ERASOA?

Komunikabide guztiek GAL siglei haize ematen dieten bitartean, Bixente Perurena eta Anjel Gurmindok bizia galdu zuteneko atentatuarekin are argiago geratzen ziren polizia espainolaren inplikazioak. Hala ere, eta prentsa espainolak xehetasun ikaragarriak batere beldurrik gabe plazaratzen dituen artean, indar politikoen gehienek Iparraldeko atentatuen haria mozteko interes kaxkarra erakusten dute.

Mikel Goikoetxea «Txapela» aseginatu zuten ondorenean Parisko gobernuak errefuxiatuen kontrako «razia» hori egitean (sei iheslari Panamara bidali, beste berrogeiren bila ibili, Loira ibaiatz goitik batzuk konfinatu), GAL izenaz ezagutu denaren helburua hori zela otu zitzaion hainbati. Alegia, Mitterranden gobernamentuak neurri horiek hartzea behartzeko Madrilan antolatutako kolpe batzuk izan ote zitezkeen.

1983ko udazkenean Iparraldean ezagutu zen «errefuxiatu ehizeak» bi iheslari tolosar eraman zituen, Oñaderra «Kattu» azkoitiarra eta «Txapela» azkenik, Mareyren bahiketa eta kale egindako beste zenbait atentatu ahaztu gabe. Eta egoerak baretua zirudien, Hegoaldean behinik behin jendea ez zen mintzo afera horretaz. Iparraldetik, dena dela, behin eta berriro errepikatzen zen polizia espainola eten gabe zebilela, kosta aldean ba-

tik bat. Bixente Perurena eta Anjel Gurmindori heriotza ekarri dien atentatuak zalantzarik zuenari gauzak argitzen dizkio.

Pieza egoki baten bila.

Anjel Gurmino «Stein»en bizitzaren berri gehiegirik ez dugu ezagutu ahal izan. Olaztiko euskaldun, esate baterako euskararen muga egiten duen Olaztin jaioa, Nafarroa eta Araba artean, bederatzi urte zeramatzkien «beste aldean», eta iheslarien artean oso famatua zen.

Bixente Perurena «Peru»ri buruz berriz mila gauza konta liteke. Bere adiskide batek hola definitzen zigun: «denbora gutxian gauza asko egiteko gai zen gizon bat». Hendaian bizi zelarrik, eta lana ere bertan egiten,

«Seaska» ikastolen elkarteak antolatutako edozein ekintzetan ikus zitezkeen, lanean beti. «Joan den udazkenean AEKk antolatutako 'Korrika'n ere kilometro pila bat egin zizkian. Edozein mobidatan ikusiko huen baina beti lanean». Esan liteke Iparraldean, eta Hendaia aldera bereziki, jaialdi, bazkari edo holako edozein antolakizunetara inguratu den guztiak ezagutu duela «Peru».

Hila eroriko zen eguna baino lehenago ere bere inguruan mugimendu susmagarriak ikusten zituela eta lantegiko lagunak arretan jarrirek zeuzkan «Peru»k. Jakin denez, egun batean bere inguruan zeletan zebiltzan batzuei jarraitu zien eta mugaraino segitu ere, kotxearen datuak hartuaz. Otsailaren 7an denuntzia bat sartu zuen Hendaiaiko gendarmerian, nola atzetik jende susmagarria zebilkien, autoaren deskribapen bat eta barrukoak ere nolakoak ziren adieraziz. Hurrengo egunean, lantegian berekin lan egiten zuen Gurmindori eskatuko zion etxeraino laguntzea... eta biak hil bidean.

Ehize metodikoa.

Errefuxiatuen bila dabiltzan komandoak, azken atentatu honek erakutsi duenez, gelditu gabe eta metodoz ari dira lanean, behar den denbora hartuz eta pilaka ibiltzeak ematen

dien seguritatez. (Hegoladean ere sistematik bere fruituak ematen ditu, Donostian batipat. Azken manifestaldien aurretik uniformeazko polizia belarra baino ugariago ageri ziren, eta paisanozkoak berriz aspaldi erakusten ez zuten lasaitasunez, launaka, seinaka eta hamarnaka zebiltzelako.) Erreparrorik gabe segitzen zaio piezari eta aurkitzen den lehen aukeran, tira.

Frantsek espainolei ematen dieten laguntza, bestalde, sinbolikoa baino gehixeago ere badela erakutsi da. Une honetan denuntzia bat sartua dago Hendaiaiko gendarmeen buru den Guerrero-ren kontra, «Peru»k bere arriskua salatu ondoren hori konpontzeko biderik jarri ez zuelako. Bere etxe aurrean gendarmeriako auto bat jartzea proposatu zitzaion. Zertarako? Helburua ez zen, beraz, komandoak harrapatzea, «kalatuak» zeudela erakustea baino.

Gobernu espainolak itxurak zaindu

gabe lana azkar egiteko gogoia du. Eta horretarako fronte guztietatik ari da erasoan. Polizia espainolak «lantzen» du metodoz Iparralde, polizia frantsesaren «neutralitatea» lortu da, adiskide hilari azken agurra egin nahi dioten lagunak egoki iragazten dira mugako «filtroan»... Hau da ZEN plana.

GAL izena anekdota bat da.

Edozein estatutan bonba bat izan zitekeen «Egin» egunkariak emandako informazioa, alegia atentatua gertatu ondoren Ibardingo mugan goardizibil espainolek mugimendu berezi eta konprometigarriak egin zituztela, komunikabideek ia kasurik egin gabe pasatu da. Aldiz, GAL delakoari autonomia bat suposatzeari indar ematen zaio. «Deia» egunkariko titularrak

irakurri baino ez dago, eta zer esanik ez beste komunikabideetakoak.

Baina «Hendayais» ostatuko atentatu hark, Larretxearen bahiketa okertuak eta beste ekintza askok polizia espainolaren inplikazioak mailarik gorenetan argitara atera dituztenean, kontutan hartzekoa da ze nolako garrantzia eman nahi zaion GAL delakoari. Atzetik Luis Olarra enpresagizona egotea eta holakoak, xehetasun ezagutu beharrezkoak izanik ere, dibertsio maniobra besterik ez dira.

Atentatuak kondenatuz hainbat komunikatu argitaratu dela egia da, baina bada beste errealitate esanguratsuago bat: ETA kondenatzeak ezker abertzalearekin haustura osoa suposatzen dien talde politikoak berak dira GALen atzetik «oso maila altuetako inplikazioak», daudela salatu eta PSOEekin tankanpante jarraitzen dutenak. Adibide txiki bat: Pedro Sanchez lejonarioari, errefuxiatuen argazkien artean, Bilboko poliziburuaren telefonoa aurkitu zioten; poliziburuaren nagusia gobernadorea da eta hau, San Cristobal, orain... Barrio-nuevoren bigarren jarri dute! Horren aurrean erreazio pulamentuzkorik ez da ikusi.

Garbiketa sakon eta merkea.

Maila guztietako inplikazio garbiak, «gera likitsa» farre eragiteko hitz bihurtzen duteneak, mundu guztiak ezagutu eta zergatik inork benetan astintzen ez dituen galdetu behar da. Arrazoia bat da gure ustez: ezker abertzalearen isolamendua jende gehiegiri interesatzen zaio. PSOEek garbiketa txukun bat agindu du, nahi bada erre batzuk izan ditzazkeena baina ezker abertzalea ez den indar guztei konplikaziorik ekarriko ez diena.

Arriskua, hala ere, Madrilgo ministerioek zuzendu ezin dituzten indar batzuen jokabideak laster erakutsi lezake. Egia bada, eta Manuel Fragatik hasita politiko guztiek diote, ETA suntsitzeko bere inguruak neutralizatu behar direla, pentsatzekoa da Eustakio Mendizabal «Txikia»ren jaiotetxearen ametrailaketa ez dela azkena izango. Ala Euskal nazio arazoa lau metrailetero eroren inbentua da?

Iñaki ZUBIONDO

Hauteskundeek salbatuko ote?

El Salvador-en hauteskundeak eta armak. F.M.L.N.-eko gerrilariek agiri bat argitara dute, martxoaren 25erako aginduak dituzten hauteskundeen ondotik kanpotik interbentzio militarra datorrela salatuz. Diotenez, iparramerikarren plana bitatik doa:

1) gerraren bilakaera aldaraziko duten kondizio militarrek azkartzen ari dira; honetarako asesore eta materiale gehiago sartzen dute, baita Honduras, Guatemala eta Estatu Batuetako beretako soldaduak momentu batetan inbaditzeko prestatzen.

2) aldi berean kondizio politiko lejitimatzailerak sortzen dituzte, hauteskundeen bitartez hain zuzen ere.

Hauteskundeotako botoemaileen erregistroa prestatu gabe dute bestalde, prozesu guztiaren sinesgarritasuna dudatan jartzen duena.

Guzti honen aurrean, gerrilariek esaten dute beren agirian «bake zuzena» lortu arte ez dutela amoremango, eta aurrera segitzen dutela beren ekintzetan: azken prentsa berriak haien esana konfirmatzera datoz.

Basamortu amaiezina

Bi herri handik gerran segitzen dute, elkarri nagusitu ezinean. Iran eta Irak arteko gatazkaz, nork daki berri garbirik?

Irak: 13.500.000 bizilagun. Iran: 39.300.000 bizilagun. Petrolio eta gaz naturaletik bizi dira biak.

Bata, Irak, ongisko erlazionatuta munduan: besteak, kontrara, lagun gutxi dauka. Baina non daude gerraren arrazoinak? Galtzeko motibua badago.

Ez dirudiena, irabazlerik egonen denik; eta bai, beste jende mordo bat hilko, noiz arte jakiteko biderik ez dagoelarik.

Kanbio garaia Volta Garaian

Volta Garaian joan den abuztuan boterera iritsi zen iraultza berria sendotzen ari da. Herri-auzoetan Iraultza-Defentsarako Batzordeak antolatzeke deia egina zuen Thomas Sankara kapitainak, eta leku gehienetan funtzionatzen dute dagoeneko.

Kuban eta bestetan egin izan dira horrelakoak, eta defentsarako ez ezik, eguneroko zereginetan denen parte hartzea ziurtatzeko bidea izan dira. Volta Garaian, gainera, erlijio eta etnia problemak oso handiak izanik, agian horiek ere eztabaidatuko dira batzorde horien bileretan.

Txernienko zaharra...

zuhurra ote?

Misterio handia Txernienko-ren inguruan: inork ez omen daki —prentsak hala dio— ezkondata dagoen seme-alabarik duen, ez beste ezer haren pertsonaz.

Haren politikaz gehiago dakite. OTAN behintzat pessimista dago, Europan ez da gustatu, Thatcher-ek esperantzak baditu, Reagan-ek esperantza gutxi du...

Lenin, Stalin, Malenkov, Kruxev, Brezniev, Andropov... Bizi zirelarik, zenbat orrialde bete da haien osasunari buruz!: hil eta gero, zenbat «botere gerra»-ri buruz! Eta gero ezer ez, badirudi gauzak ongi loturik dituztela... Izan ere, aparato «zahar eta erdoildu» definitzen den horretan, nola ulertu litezke horrelako borrokak?

72 urte. Zaharregitxo, omen. «Zaharra, zuhurra» delakoak ez ote du gizon harentzat balio izango?

Txinaren nazioarteko politikaz

IRAULTZA EZ DUTE MUNDURATU

Pablo SASTRE

«Txina, hirugarren munduko partaide denez gero...» Honela mintzatu ohi dira txinatar buruak; izan ere Txinak hirugarren mundukotzat dauka bere burua. Izan, ba ote da? Viet-nam-en eta bestetan gertaturikoek zalantza egiteko bidea zabalik uzten dizute.

Bangladesh

Bangladesh-eko diplomatiko batek esan berri du: «Txina hirugarren munduaren lagun bat da: gu Txinarekin ados gaude eta elkarri eutsiko diogu».

1971. urtetakoak jadanik ahazturik dituzte. Urte hartan, ONU-ren bilera batetan, han sekula ez entzundakoak bota zituzten txinatarrek, sortzen ari zen Bangladesh estatuaren aurka. Bangladesh Pakistanetik bereizten zen, eta Txinak Pakistanekin hartueman nahiko onak zituen; hori dela-ta, bangladeshtar independentistak «beren herriari traizioa» egin zioten, txinatarren aburuz.

Problema zera zen: ikusi behintzat Txinak ikusten zuela estatu berriaren atzetik India zegoela, eta hau soviatarren instrumento hutsa baizik ez omen

zen, beraz Bangladesh Txina inguratu nahiean sortzen omen zen.

Aitzaki horregaz Txinak gehiagotu egin zuen Pakistaneko militarrei laguntza. Bangladesh-eko independentziazaletasuna indartu zuena militar horien basakeria izan zela ikusi nahi gaberik.

Urte haietan hasi ziren maizagotzen Estatu Batuak eta Txinaren arteko elkarriketak, Pakistan eta alde hartako arazoak zirela lehendabizi, beste batzuek zirela geroago.

Harezkero eta «Sovietar agenteak» direlakoan, Txinak herri askori ukatu dio laguntza. Angolak, Kubak, Viet-nam-ek, badakite zerbait hontaz.

Bangladesh-i dagokionez, urteak pasa eta poliki-poliki lortu egin zuen Txinak bere eragina bertan nabaria

izan zedin, batez ere militar kolpe bat gertatu ondoren; militar hauek, non-bait 71ko independentzi gerran parte gutxi hartutakoak, Txinari esker eusten diote botereari, laguntza militar gaitza jasorik, honen truke beraiek Txinari politika adiskidekoia eskaintzen diotelarik.

Eredu bat?

1949. urtean iraultza gora etorri zenean, Txina milaka urtetako barruko feudalismoa eta ehun urtetako kanpotikako inperialismoaren eragin gaitza gainditu beharrean aurkitu zen.

Aldian Estatu Batuen mehatxua oso ageria zen, tentsio handian murgiltzen ziren. Orduan, Txinak frantsesen kontrako gerra gorrian aritzen zen Viet-nam-i laguntza handia eman zion.

Horrekin batera —eta oraingoz ekialde urrunetik kanpo inori laguntza eman gabe—, teoria iritsi zen. 1949. ekoak dituzu buruzagi baten deklarapen hauek: «Inperialismoari nagusitzeko Mao-k bide berria ireki du: berau da munduko herri kolonizatu eta semikolonizatu denek hartu beharko dutena».

Pekin Moskuren igoala agertzen da, justizia guztiz. Baina gainetik nahi luke askatasun bidean dauden herri horiek ez diezaioten Errusiari begira, berek nahi dute denek eredu izan, eta Kremlin-ek berak hala direla errekonoziti dezala nahi dute.

Hirugarren munduzaletasun dei genezakeenak oso paper inportantea jokatu du Txina iraultzailearen ideologian. «Txinaren modernizazioa, guretzat ez ezik, hirugarren mundu osoarentzat izango da ongaria. Hirugarren munduaren esperantzak guri so daude».

Zhao-Ziyang txinatar lehen ministroa, 83.eko urtarrean, Moubarak ejiptarrarekin.

Korea, Viet-nam, Aljeria...

Halaz guztiz Txinak herri bakar bati eman dio azken kontsekuentziatarainoko laguntza: Koreari, 50.ean; eta han, internazionalismoz baino gehiago, istilua bere mugetatik hurbilegi gertatzen ari zelako ez ote zuen interbenitu? Izan ere, Estatu Batuen asmoa Hego-Koreako errejimena lparrekora zabaltzea zelarik, hori arrisku handia zatekeen Txinarentzat, zeren aisa bait da hortik barrena sartzea (japondarrek bide berori erabilia zuten, inbasioen garaian).

1953.erako gauzak dexente aldatu ziren. Pekinek —betiko ametsa— Taiwan berreskuratu ahalko duela uste du, baldin eta amerikarren interesak eskualdean gehiegi kontradeitzen ez baditu. Ondorioz, amerikarrak Viet-namera jarri direnez, Viet-nam-en kausa ez da gehiago Txinarena izango.

1955.eko Bandung-eko konferentzian arras moderatu zen Txina: helburua: mendebaldeko (eta mendebaldearen aldeko) herriek bere dispozizioa ezagutu zezaten. Estatu Batuek hain bereziki —Taiwan buruan, txinatarrek—.

Washington-ek ez zion halako jaramonik egin, eta Txinak zenbait urtez honi eta hari laguntza ematen segitu zuen: Kubari eta Aljeriari, hala suertatu bait ziren, geroxeago, bi iraultza berri hauek.

Hirurogeigarrenetako hamarkada Taiwani buruzko negoziaketekin hasi zuten: ezer lortu ez, eta 62.ean, negoziaketa horien frakaso eta umilapenagatik baizik esplikatu ez daitekeen ekintza. Txina Indiarekin sartzen da gerra txiki batean (aspaldiko muga borroka bat; baina gerra txiki honekin ez da ezertan konpontzen, eta bai bi herrien hartu-emanak gaurdaino serioski konprometatzen).

Sovietarren kontra

Ameriketan gutxiago, baina Afrika eta Asian handizki sartu da Txina. Haren lanik ambiziosoena duarik gabe Tanzaniatik Zambiarako trenbidearen egitea izan da, milaka langilek parte hartu bait du.

1978. urtean atzera egin zuen: horrelako obrarik gehiago ezingo zuela potentziatu, jakinarazi zuen. Gaurregun, Afrika beltzaren estatuekiko, oso aldeko balantza dauka Txinak; egiaz ematen du, berak besteei baino gehiago, besteek ematen diotela berari la-

Txina—Viet-nam arteko gatazkan presoen elkarraldatzea

guntza.

Dena dela, beste ezerk baino gehiago, 60.etatik aitzina, soviatarren eraginaren kontrako borrokak mogitzen dituela dirudi. Irudipena baino, konstatapena da. Nola ulertu bestela, Angolarekiko jarrera. Pretoriak eta Washington-ek eusten zuten UNITA taldeari laguntza emateraino eramanda? Honetan aldatu dira, beharrik, baina ez nonbait planteamendu orokorretan.

Sovietarren kontra jartze hau, Afrikan bederen, Estatu Batuen politikarekin bat eginik dator. Pekinek, esate batera, Afrikako gaitz guztien egile Sovietar Batasuna ipintzen badu, edo Kuba hara Moskuk bidalia dela esaten badu (eta, 78.ean egin bezala, Kuba bera ez-lerrotuen mogimendutik botea izan dadila proposatzen badu), nahitaez inperialismoaren jokoan

sartzen ari da.

Oso argigarriak dira Carter-en hitzok, ez oraintzekoak bistan da, baina nolana ere argigarri: «Guk Txinatik mesede handi bat atera dezakegu, guri komunikatzea zaila egiten zaigun herriak diskretoki influentzia bait ditza-ke Txinak. Gobernu asko ez da naturalki bueltatzen Estatu Batuegana, eta soviatarrentzat bidea libre gelditzen da. Txinak aldiz imajina ona du, batzuetan oso ona ere: gure harremanak Txinarekin herri horiekiko entendidimendu ona promobitzeko bitarteko dira».

Txinatarrek badakite, eta beren hitzetan diot, hirugarren mundua «historiaren gorpila jirarazten duen indar gelditu ezina» dela.

Eta, berak, non? Eutsi, ala bultz egiten dutenetan?

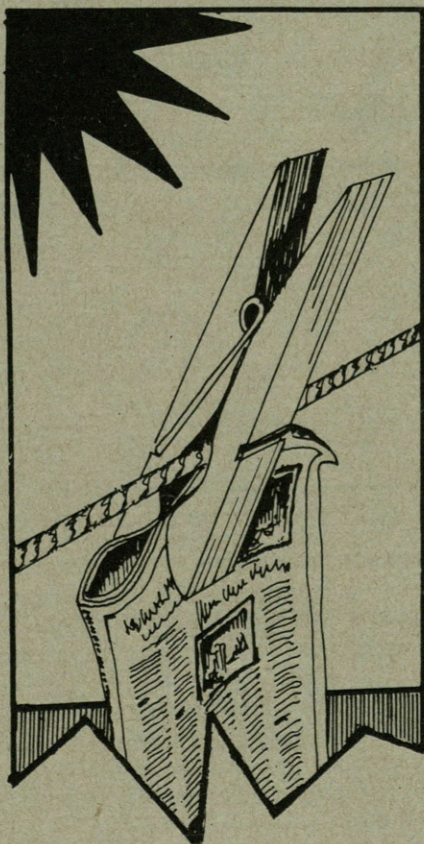
IMANOL MURUAREN ENBIDOARI BI GEHIAGO BESTERIK EZ

Imanol Muruak aurreko ARGIA n argitaratutako gutunean zioenez bere hitzak gaizki interpretatu omen nituen, eta itxura denez, oraingoan bera izan da neureekin berdin egin duena, baina diferentzia batekin: neureak (berak ez bezala) idatziak daudenez nik zehazki zer esan nuen konprobatzea edonoren eskueran dago.

Prezizio bat halere, gaiarekin hasi baino lehen, Muruaren hitzak gaizki interpretatzearen arazo horretan. Imanol Muruak Durangoko hartan zer esan zuen zehaztu nahi nuke, egia bait da «15 milioien truke egunkari laurdena ezon ote zitekeen egin» galdetu zuela, gerora eta badaezpada ere ni oker ote nengoen han egon ziren zenbait pertsonarekin kontsultatuz konprobatu ahal izan dudana bezalaxe. Zehaztasun gehiago nahi baditu, bere bi galderak errepikatu zituen bigarren aldian aipatu zuen «egunkariaren laurden»arena. Horrezaz gain, Luis Nuñezek egunkari baten mundu ekonomikoetaz jakiturariak aski baduen ala ez, geure arteko gai honekin zerikusi gutxi daukala uste dut, bera ez bait dago Imanol Muruaren kargu politikoan eta, beraz, ezin eskatu bie euskararen aurrean erantzukizun politiko berdina. Itxaron beharko, beraz, Nuñez jaunak egunen batek diru publikoa banatzeko ahalmena eukiko bide duen mementua arte.

Aurrera jo dezagun erreferentzia puntual horiek utzita, nire ustez bai bait daude zenbait puntu komentario zabalxegaorik merezi dutenak. Lehen, neure pertsonaren parodiatze politikoarena, zeren badirudi Imanolen

Josu LANDA

hitzek niri «Egin»eko delfinaren papera ezarri nahi izan didatela, egunkari horren defentsa indiskriminatu bat egin nahi izan banu bezala. Neuk «Egin»i buruz esan nuen gauza bakarra hauxe izan zen ordea: euskararekin egunkari guztiek jarrera negatiboa baldin badute ere, guztiak ezin dira maila berdinean neurtu. Guztiak dira kabroiak, baina batzu besteak baino

kabroiago. Eta ez dut uste diferentzia horiek ikusteko portzentaia izugarri zehazki neurtu behar direnik. Imanol Muruak jakingo du zergatik ipini nahi duen «Egin»en euskara-proporzioa (baita «Egunon» kaleratzen ez zen garaietakoa ere) beste egunkarien mailan, baina hor ere sinpatia-arazoa ez ote dagoen susmotan nago.

Eta zoritxarrez bada ere, berriz ere euskararen normalkuntzaren arloan geure instituzioetako politikoei ageri duten infantilismoari heldu behar diot, gutun horretan bertan Gipuzkoako Diputazioaren burua garbitu nahirik Murua jaunak aurtengo presupuestan irratia eta egunkarietan euskara gehiago sar dadin 80 milioi daudela diosku eta. Ez litzaioke diputatu jaunari gaizki etorriko soziolinguistikazko zenbait nozio bereganatzea dirutza «ikaragarri» horrekin zenbat irratia-minutu eta zenbat egunkari-orri euskaratu daitezkeen jakitearren. Infantiela benetan. Egia da ere Euskadiko Ezkerrakoek Batzar Nagusietan 80 milioitako partida horri buruz botatako astakeriak infantilak ezezik genozidak ere izan zirela, baina ez dut hemen horiekin ere sartzeko batere gogorik.

Nik garbi esan nuen nire artikulu hartan milaka milioi beharko zirela egunkarietan (irratia sartu gabe) euskarak presentzia nagusia izan dezan. Imanol Muruak, berriz, hauxe erantzuten dit: egunkariak enpresa pribatuen menpe daudenez, gainerako enpresa pribatuek ere dirutza horiek eskatzeko eskubidea izango dute, ezta?

Ikaragarria. Imanol, benetan ikaragarria. Hainbat urtetan hainbat bider txotxolo bezala errepikatuz ibili gara (eta horretan guztiok konforme geundelakoan) euskararen normalkuntza nagusiki irakaskuntza, komunikabideak eta administraritzatik bideratu beharko zela, eta oraingoan zu azaltzen zara torniloak egiten dituen fabrikak eta egunkariak egiten dituenak euskararen normalkuntzaren aurrean erantzukizun berdina daukatela esanez. Komentariorik ere ez. Hobe izango zenuke Diputazio horretako Euskararako Batzorde teknikoarekin maizago kontsultatuko bazenu.

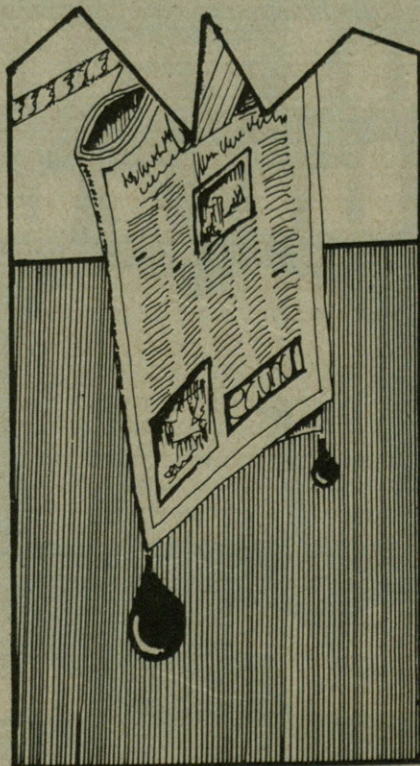
Halere, ez dut pentsatu ere gin nahi zer barre algarak botako dituen «El Correo Español» edota «El Diario Vasco»ko enpresetako gerenteek Murua jaunak 15 milioiren truke sekzio guztietan euskara sartzeko proposamena egingo dionean? Hori bai, aurpegira barre egiten diotenean, aitzakia izango du Imanol Muruak egunkariak borondate politikorik ez duelako diru hori eman gabe etxera kontzientzia lasaiturik bueltatzeko.

Bere gutunaren azkeneko parrafoan dioenez, ondoko haxe omen da erakunde batek komunikabidetatik onar ezin dezakeen postura: «dirua eman diguzuen bitartean erabiliko dugu euskara, bestela ez». Nik esango nuke medio bakoitzak subentziorik jaso gabe eta borondate politiko hutsez zenbat euskara sartzeko prest dagoen frogatzeko garaia aspalditxo pasesa dela. Lasterketa horretan garbi aski azaldu du bakoitzak zenbateraino dagoen prest euskara kontutan ezer egitera (baina, kasu!, hor ere diferentziak egin beharko ditugu, ala ez). Hemendik aurrera egingo dena, (eta euskararen kontutan ia guztia eginkizun daukagu), diru publikoaren laguntzaz eta euskaltzale herriaren presioz egin beharko da. Eta puntu.

Merkatua bait da problema komunikabideei gagozkienean. Badirudi kristwen deskubrimendua egiten duela Murua jaunak «Egin» eta gainerantzeko egunkariaren merkata erdalduna dela dioenean. Hori aspalditik genekien guztiok eta gudan egunero frogatzen ditugu «Argia»n eta euskarazko prentsan gabiltzan guztiok merkatu horrek ipintzen dizkigun muga latzak. Nik ere oso garbi daukat ahotan euskara hizkuntza nazionala dela esanez gero praktika erdalduna daramatenak gehiengoa direla, baina generalizazio horretatik ihes eginez

hor ere diferentziak egin beharko direla pentsatzen dut. Areago joanda, euskara abertzaleen eta ez-abertzaleen benetako hizkuntza nagusia izan dadin, diruaz eta ahalbideez gain presioak eta koakzioak ere ipini beharko direla pentsatzen dut. Eta ez dut uste Imanol Muruaren pentsakizunak okerregi interpretatzen ditudala geure instituzioetako buruak presioak horiek erabiltzearen kontra daudela esaten badut. Nik garbi daukat diruak ez duela bide osoa zabalduko, eta neure aurreko artikulua horretan ere garbi esaten nuen, baina gaur egungo egoeran diruarena ere ez dago garbi («dozein prentsa bide euskaldunari ematen zaion subentzioa ikusutea aski da») eta hori alde errazenetik ere huts egitea denez are garbiago dago alde zailagoetara joz gero zulo ikaragarriagoak topatuko ditugula.

Bere gutunaren beste momentu batetan, badirudi Imanol Muruak nire euskaltzaletasunaren inpartzialtasuna kolokan jarri nahi duela. ETBri edota Euskadi Irratiari sekula txalorik jo ez diodala salatzen duenean. Nik ez dakit Imanol Muruak idazten duen guztia sinatzen duenentz, eta sinatzen duenean betiere bere izenaz egiten duen, baina neure kasuan ez dela horrela begibistakoa izan beharko litzaioke (eta edonolako komunikabide idatzitan dabilen edonork argituko dizkio arrazoiak, nahi badu). Hau ez da

inongo fakturarik pasatzeko une egokia ezta arrazoi nahikoa, baina nik behin baino gehiagotan jo diet txaloa (idatziz eta komunikabide desberdinetan) EITBko bi medio horiei. Beharbada Imanol Muruak ez zuen zergatik jakin behar hori, baina nik ere ez dut zergatik bere hankasartzeak neure larrutik ordaindu behar. Halere, nire txalo guztietaz aparte, galdera bat egin nahi nioke Imanol Muruari: zergatik diozu bi komunikabide horiek «euskaldunak» direla? Garbi dago —dena dela— ez dituzula askotan entzun ikusten edota horietan ez dituzula portzentaiak hain zehazki neurtzen. Euskara gehien erabiltzen duten irrati-telebista izateak ez bait du esan gura euskaldunak (euskara hutsezkoak, alegia) direnik. Zuk jakingo duzu apreziazio desberdin horien zergatia oraingoan ere.

Bukatzeko, euskararen politizazioari lotuko natzaio. Arazoa hezurretaraino politizatu dagoela dio Imanolek, eta esaldi hori bi zentzutan har daiteke: bat peioratiboa eta bestea euskarari oinarri ideologiko-bat ematea ongarria delakoan. Bere hitzen zentzua bietatik lehenbiziko esangurari zegokiola pentsatuz, nik galdetuko nioke ea zergatik daukan berak daukan kargu politikoa (euskara bultzatzeko tribuna egokia izan daitekeena, bestalde). Esan nahi bazuen euskara sigla konkretu batzuri lotuegia dagoela sarritan, ez dut uste bera Diputazioan sigla oso konkretu batzuen azpian afiliatua egoteagatik besterik sartu denik. Eta bigarren bat: nola explikatuko behar die PSOEko junteroei euskara gure hizkuntza nazionala edo «propioa» izateaz gain gizarteko hizkuntza nagusia ere izan behar duela, kriterio politikoeien ez bada? Euskaraz hitzegiteak ez du derrigorrez aukera ideologiko bat izan behar baina herri honetan kristo guztiak euskaraz mintzatzen jakin behar duela esateak, bai.

Egia esan ez dakit zertara datorren, baina ez nuke gaurko hau bere horretan pasatzen utzi nahiko Xabier Leteren bertso hau honetara transkribatu gabe:

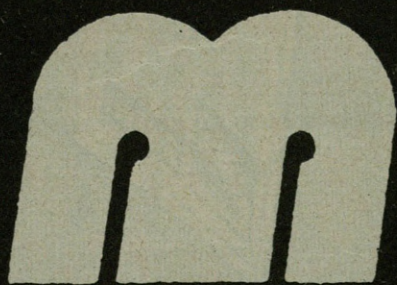
Kafesnia hartuta
honekin batera
ahal baldin badet behintzat
noa komunera
aurrean papera ta
atzean papera
periodikua letuz
ilustratzen gara.

Horixe da Auzmendi. Bitxia. Berezia.

Donostiako estiloa.

**kirolzaleen
zerbitzutan**

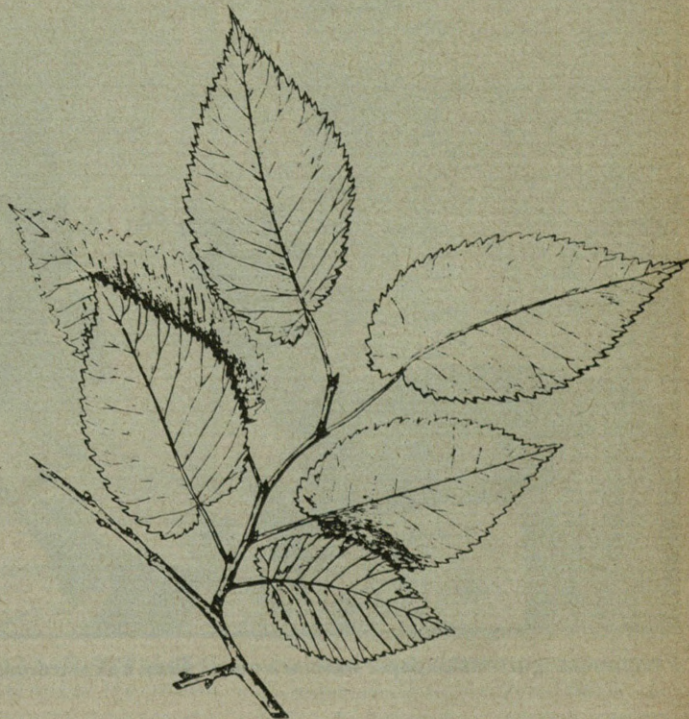
miner

donostia

271050 eta 270447

ZUMARRA HILTZEN ARI DA

M. AIZPURUA

Zumarra hiltzen ari dela esateak ez du beste munduko ezer berrik esaten, mundu honetan ez bait dago hiltzen ez denik. Hemen zumarra jasaten ari den gaisotasun bati buruz ari naiz, ordea. Ez nuen ezer idatziko Donostiako parkeetatik zumarra ipurditik ateratzen ikusi izan ez banu. Halako zuhaitz ederrak urte batetik bestera igarturik ikusteak harritu egin ninduen eta informazio-bila hasi nintzen. Horra nire abiapuntua.

Ez da oraintzekoa gaisotasun hau, batek daki noiztik dabilen munduan zehar. Dina Spieremburg izeneko ikertzailea 1919an konturatu zen, Holandako zumarrak hiltzen ari zirela eritasun batek jota. Beranduxeago Belgika eta Frantzia sumatu zen gaisotasun bera. Hildako zumar horien azal azpian kakalardo batek egindako galeriak ikusi zituzten eta animalia hau egin zen kalte guzti horien erantzule, *Scolytus multistriatus* kakalardoa alegia.

Bi urte ondoren Marie Beatrice Schawarzek hildako zumarretan ondoko bat aurkitu zuen. Kakalardo delakoak zulatu gabe zeuden zumarretan ziztatzen bazen ondoko hau zuhaitza gaisotu eta hil egiten zen. Inkognita

bakarra zera zen, nola sartzen ote zen berez zuhaitzaren barneraino ondoko hau?

Erantzuna Willian Middletonek aurkitu zuen 1934ean, zumarra ondokoak hiltzen zuela zion, eta kakalardoak sartzen zuela barnera, egiten zituen zuloetan barna. Gaisotasuna ezagutu eta 15 urtetara jakin ahal izan zen zerk sortzen zuen. Holandan sumatu zelako lehenik, «zumar-eritasun holandarra» deitu zitzaion.

Europatik Ameriketara eramandako egurrarekin batera han joan zen gaisotasuna ere. Ohio-n 1930ean detektatu zen lehendabizi. Biologoek egur gehiago ez ekartzeko eskatu zuten, Amerika guztia gaisotasunak jota ikusi nahi ez bazen. Baina egurra

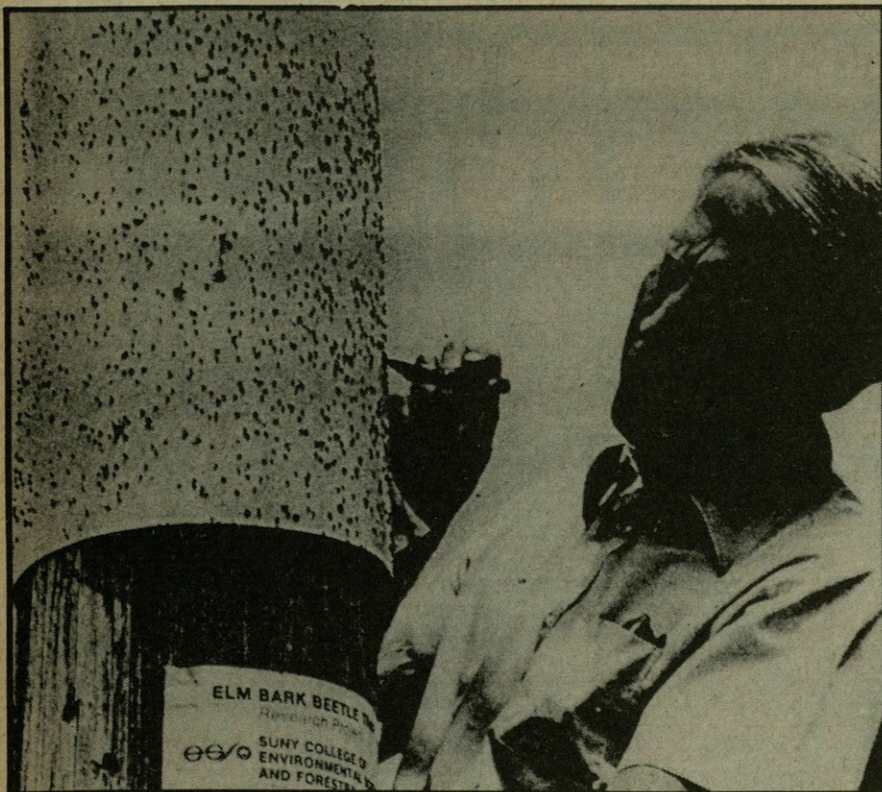
ekartzen jarraitu zuten, eta 1944ean Quebec-en agertu zen eta 1970ean Pazifikoko aldeko kostaraino heldu zen Ipar-Amerika guztia alderik alde igaro ondoren. Geroztik hona ez du pakerik ezagutu zumarrak, ez Europan eta ez Ameriketean. Asian ere badira zumarrak, baina gaisotasun honekiko jarkikor edo erresistente dira, ez dute eritasun hau harrapatzen.

Kakalardoak bideak ireki...

Ez dago esan beharrik, bi bizidun hauen elkar-lanetik sortutako gaisotasuna denez, biziki arduratu direla bien papera ongi mugatzen eta, gero eraso ahal izateko asmoz, bien ohiturak ikasten.

Kakalardo hau ez da bat bakarra, bat baino gehiago baizik. Amerikan gaisotasun-zabaltzaile direnak ez dira Europako berdinak, baina jokabide berdintsuak dituzte denek.

Kakalardo hauek zumarretako izerdi bideetan (floeman, hobeto esan) hazten dira, zumar ahul, gaiso, erdihi-lak edo moztuberrietan. Beraz, ez da oso zomorro arriskutsua berez kakalardo hau.

Feromonaz igurtzitako paper batetara etorri diren kakalardoak

Emeek zulatzen dute zumarra eta hau erruten arraultzeak, egin duten galeriako paretetan. Arraultzea egin eta zortzi egunetara jaiotzen dira zizare-antzeko harrak eta jateari ematen diote. Horrela, ninfa-gela izango den erdiunetan elkartzen diren galeria pilo bat egiten dituzte jan eta jan ari diren unean. Ninfak umotu direnean, metamorfosia jasan eta (kakalardo helduaren itxura hartu dutenean, alegia) zumarraren azalean zuloa egin eta hegaldatu egiten dira, beste zumar batetara joanez.

Kakalardoa hegan hasten denean ez da edozein zumarretara joaten. Arraultzeak egiteko asmoa baldin badu zuhaitz ahuldua edo gaisoa bilatuko du eta han errungo. Baina, gose delako jateko asmoz badabil, zumar sano batetarantz joko du.

Norbaitek galde lezake ea nola jakiten duen kakalarko txiki honek (2 eta 3.5 mm artekoak dira) zuhaitz bat gaiso dagoen ala ez, hara arraultzeak egitera joateko. Harrigarria badirudi ere, zumar gaisoen azalak jariatzen duen gai kimiko bat sumatzeko ahalmen zorrotza dute eta usain hori datorren aldera jotzen dute zuzen-zuzen.

Gehiago oraindik, jakintsuek jakin ahal izan dutenez, kakalardo eme bat zumar batetara heldu eta arraultzeak egiteko egur ona aurkitzen duenean

hormona berezi bat jariatzen du. «feromona bateratzailea» deitua. Hori horrela, usain hori zabaltzen den bezain laister kakalardo eme saldo bat letorke zumar gajoaren gainera eta hau azken arnasetan utziko, zula-zula eginda.

Gatozen orain gose diren kakalardo hegalariei kasura. Gose den kakalardo zumar sanoetara joaten da eta han altzuma-galtzarbetan diren begiak zulatzen ditu eta jan. Hain txikitxoa delarik eta jateko hainbeste ere behar ez duenez, ez du aparteko arriskurik zumarrarentzako. Baina kakalardoak zuloak egin...

...eta onddoa sartu

Onddo honi buruz ezer esaten hasi aurretik barkagarria bekik hemen «onddo» esatean ez garela Boletus generoko perretxikoari buruz ari adierazten. Hemen, bizidunetan Erreinu osoa osatzen duten guztiak barnean hartzen dituen esanahi zabalean darabilgu hitz hori h.d. perretxikoak, legamiak, lizunak, mikosi-sortzaileak, landaretako herdoilak, etab. besarkatzen dituen kontzeptu gisa.

Kakalardoari buruz esan ditugun gauzak irakurri ondoren erraz kontura daiteke bat ez dela zomorro hau gaisotasun honen sortzailerik gogorrena. Eta hala da, zomorroa ez da eritasunaren zabaltzailea besterik. Benetako eritasun-sortzailea onddo bat da. *Ceratocystis ulmi* izenekoa.

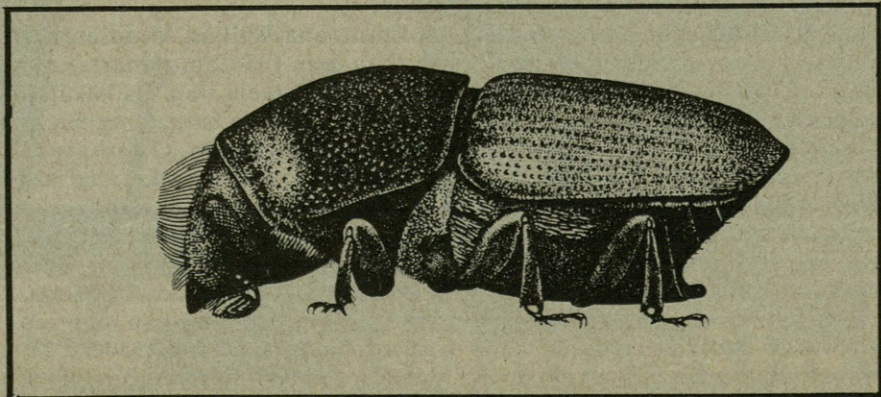
Onddo hau izerdi-bideetan sartzen da, floemako punteaduretan zehazkiago esateko, eta toxina bat jariatzen du bide horietan barna eta horrela hondatzen da zumarra.

Onddo batek baita ere galdu zituen gure gaztainondo ugariak, onddo hark ixten bait zituen gaztainondoaren izerdi-bideak eta urik gabe uzten arboletako hostoak eta adarrak.

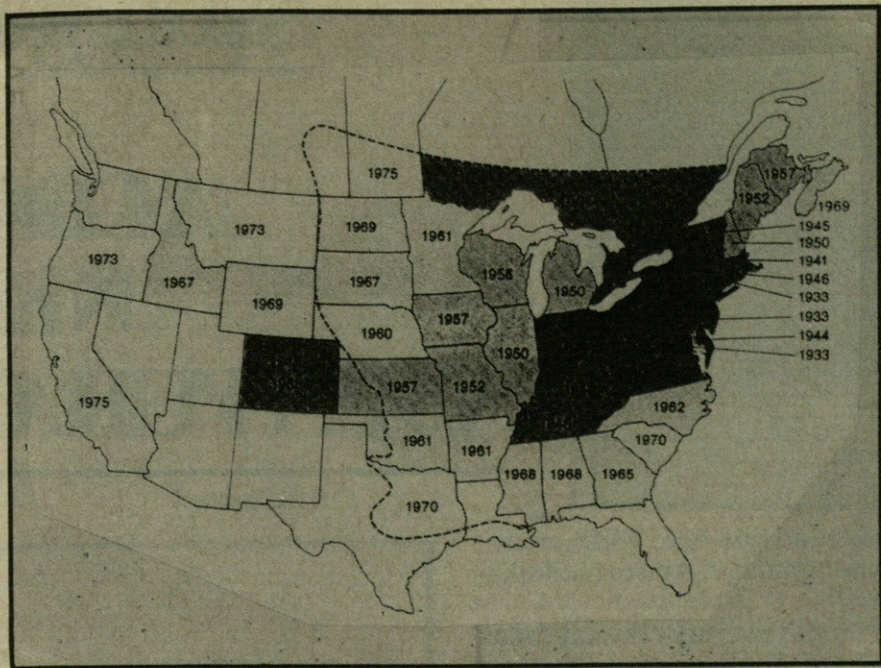
Zumar-hiltzaile den onddo honek ere peptidorhamnomanana izeneko toxina jariatuz, izerdi-bide horien ura garriatzeko ahalmena gutxitu egiten du. Zuhaitzean dauden hosto, adar eta beste organoetako ehunek ura nahitaezkoa dute eta onddo honek eteten badu zirkulazio hori, bertanbehera galtzen da zuhaitza.

Bi modutara laguntzen dio kakalardoak onddoari zumarrean sartzen eta zabaltzen:

Zumar sano batetara heltzen denean kakalardoa jateko asmoz, eta begiak hozkatzen ditutenean, hozka horietatik onddoa sartzeko bidea ireki

Zumar-azalean bizitzen den *Scolytus multistriatus* izeneko kakalardo txikia (2 edo 3 mm).

Estatu Batuetan nola zabaldu zen urtez urte zumar-eritasun holandarra
deitua.

besterik ez du egiten. intsektu honek berak bait dakar onddoaren hainbat espora gorputzean itsatsita.

Non itsatsiak ote ditu bada espora horiek? Aurreko zumarrean bere amak egin zituen zuloetan, galerietan biziki azkar zabaltzen da onddoa eta galeria hauek betetzen. Galeriotan barna dabilelarik kakalardoa, ondooaren ugalketarako «hazi» direla esan genezakeen esporak itsasten zaizkio gorputzean eta modu honetara eramaten ditu beste zumar sanoetara.

Zer egin gaitz honen aurka

Jakina da gaitz baten aurkako zer-
bait antolatzeko orduan bi alderdiri
begiratzzen zaiela. bata, tratamendua
egokia den gaisotasuna galtzeko eta,
bestea, tratamendua errentagarria den
ala ez. Izan ere, gerta daiteke erre-
medio oso ona izatea, baina baita oso ga-
restia izatea ere eta gaisotasunarekin
gertatzen da kasu honetan ere, intsek-
tizida eta fungizidaz tratatzea 100 do-
lar kostatzen dela zuhaitz handi ba-
koitzeko. Eta gainera inguruetan za-
baldurik baldin badago «zumar-erita-
suna holandarra», behin eta berriz
aplikatu behar zaie tratamendua.

Kakalarko horri buruz lortu dituzten ezaguera guztiak ez dituzte ohe azpian gorde ikertzaile amerikarrek.

Lehendabizi egin dutena kakalar-
doak harrapatzen hastea izan da. No-
la? Oso erraz. Ikusi dugu feromona bat

jariatzen dutela kakalardo emeek egur
ona aurkitzen dutenean. Hormona
hori laborategian sintetizatu eta zu-
mar gaiso baten gerrian ipini eta hara
erakarri intsektuok. Horrekin habe-
kuntza onak lortu omen dira. baina
inguruetan zumar gaisoak baldin ba-
daude, lehiaketa sortzen da artifizialki
prestatutako tranpa eta zumar gaisoek
duten erakargarritasunaren artean.
Beraz, plan hau aurrera eramateko,
zumar gaiso guztiak kendu behar dira.

Tranpak hobetu dira gerora. eta herbizida batekin konbinatu dute feromona horren erabilera. Azido kakoviliko herbizida hartu eta gaisorik dagoen zumar bati ziztatu; herbizida honen eraginez berehala hiltzera doa zumar gaisoa. Herbizida hori sartu ondoren "feromona bateratzailea" ziztatu. Hori egindakoan han dira kakalar-doak pilaka arraultzeak egitera.

Arraultzeak umotu eta aterako dira harrak, baina ordurako zuhaitza hilik da herbizidaren ekintzaz eta arraultzetik ateraberrri diren har gajoek gogorra aurkitzen dute egurra eta gosez hiltzen dira.

Beraz, kakalardoaren jokabideak ezagututa, izurri hau galtzeko erabiltzen diren sistemak bi dira, bata, zumar gaisoak ipurditik atera kakalardoak ugalteko egokitasunik aurki ez dezazan, eta, bestea, tranpak ezarri kakalardook toki jakinetara erakartzeko.

Onddoaren aurka ere egiten dira
ahaleginak, baina zailago gertatzen da

txikien kontra ezer egitea, haundien
kontra ihardutea baino.

Onddoren kontra fungizidak dira erabiltzen direnetako batzu. Fungizida hau zuhaitzari ziztatzen zaio eta izerdi-bideetan dabilelarik fungizida hiltzen du sartzen den onddoa.

Teorian polita bada ere, sistema honek beste gorabeherak izaten ditu: batetik, fungizidak ez ditu onddo-ze-lula guztiak hiltzen. oso aldakorrek bait dira organismoak eta mizelio zati bat edo espora batzu bizitzen badira. «leinu edo zepa jarkikor edo erresistenteak» sortzen dira. hau da, erabili-tako fungizidek kalterik egiten ez die-ten motakoak. Beraz, geroz eta fungi-zida gogorrakoak erabiltzera behartu-rik gaude. Fungizidok, behin eta ber-riaz aplikaturik, ahuldu egiten dute zumarra eta ahultzen delarik, beste gaisotasunak harrapatzeko arriskuan dago.

Ez dute etsi. ordea, onddoari erasotzeko. Aurkitu dute zumarraren izerdi-bidetan besterik gabe bizi daitekeen bakterio bat. *Pseudomonas syringae* izenekoa. Bakterio honek gogor erasotzen du onddoa eta hiltzen. Izerdi-bideetan ondo bizitzen delarik, nahikoa da behin ziztatzea eta une horretatik aurea libre da zuhaitza.

Baina, beti agertzen da baina bat. bakterioak ere oso aldakorrek dira eta beren mutakortasuna ezin da kontrolatu, alde batetara edo bestetara berehala aldatzen dira. Beldur ematen du, bakterio bat gerra biologiko batetan erabiltzeak, horren mutante bat kaltegarri gerta baitaiteke, beste landareentzat, animalientzat edo gizakientzat.

Azkenik, ikertzaileek badute beste kontsolamendu bat, sistema guzti hauek failo eginda ere. Gaitz honek zumar asko eta asko galduko ditu —esaten dute— baina zumarra oso ugalkorra denez, sortuko dira gaitz honen aurrean jarkikor direnak ere. Gaitz hau harrapatzen ez dutenak. Asiakoek harrapatzen ez duten moduan.

Ezagutzen al duzu zumarra?

Lerro hauek idazten ari-nintzela pentsatu nuen, ezagutuko ote dute irakurleek zumarra? Ziur nago batzuek baietz, eta itxuraz ezagutzen dutenek ere, ziur nago ez dutela sako-
nean ezagutzen, nik ere ezagutzen ez
dudan bezala. Agintzen dizuet, hurrengo batetan, ondo enteratu ondoren ZUMAR sanoari buruz hitzegingo dizuedala. ■

Euskal espedizio

ACONCAGUA NEC ABENTURAZA

Aconcagua, Ameriketako mendirik handiena bere 6.959 metro-rekin Chile eta Argentinaren muga ondoan dago, Andes mendikatearen bihotz bihotzean.

Euskal mendizaleen artean nahiko mendi ezaguna. Euskaldunak lehen aldiz 1973 eta 1975ean joan ziren Aconcaguaruntz baina gailurra lortu gabe itzuli ziren, beraz 1976an Juan Ignacio Lorentek eta Angel Rosenek lortuko dute lehenengo aldiz. Handik egun batzutura artikulu honen egilea igo zen bakar bakarrik; bere lagun guztiek expeditzio hartan beheruntz jo zuten azken egunetan eta aipatzekoa da ere aldi honetan igo zela lehen aldiz gure ikurriña eta hantxe gelditu zela.

Mendizale euskaldunak Aconcagua maite

Aipatu ditugun expeditzioen ondoren, 1978ean Felipe Uriartek, trekking bat eramán zuen Aconcaguara eta Polakos Glaziarretik igo ziren. 1979ean Martin Zabaleta, Joan Hugas eta hirurok bide berri bat egiten dugu Aconcaguaren ekialdetik. Urte berean igoko dira Felipe Uriarte, Jose Luis Sesma eta Ricardo Gallardo. 1982ean Arabako expeditzio bat igo zen, bi azpeitiar ere, Joxe Urbietak «Takolo» eta Jesus Mendizabal «Errexil». Urte honetan, bi napartar, Jose Ignacio Ariz eta Mari Abrego, igo ziren bide zailenetik: Hego paretatik. Aipatutako expeditzio hauek udan izan ziren.

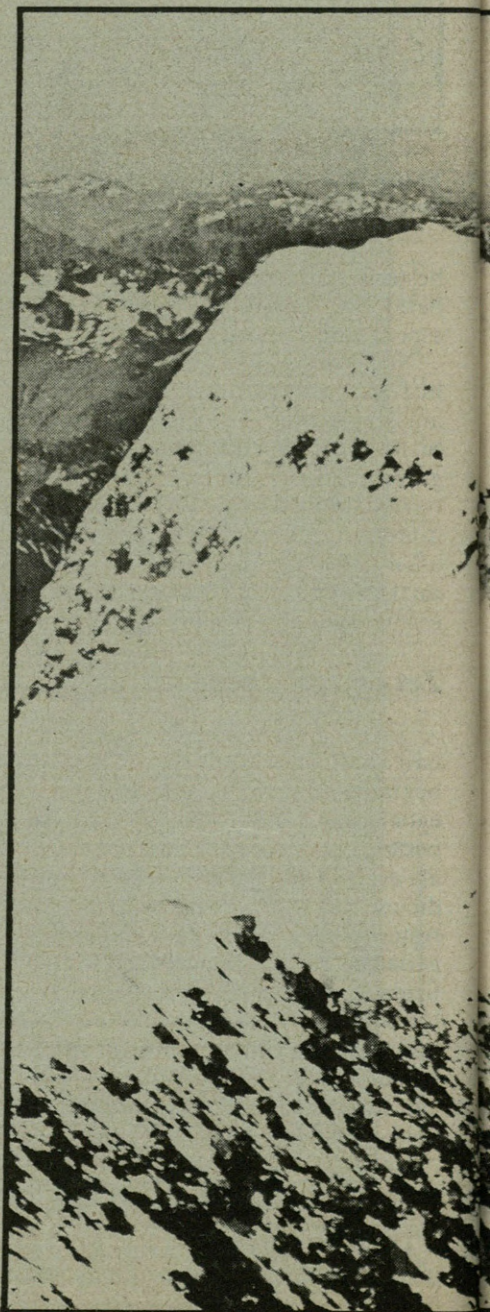
Oraingoan ordea neguan saiatuko gara, Hego Hemisferioko neguan, gure uda dakigunez, gu baino lehenago 4 expeditzio igo dira Aconcaguara neguan; hobeto esan hiru bakarrik, laugarrena geurea izan da.

Aconcagua mendia, Antartida haize hotzak oso influenziatzen du; ia 40 grado zero azpira jeisten da termometroa; haizeak 200 km orduko abiadura hartzen du eta 290 mm-raino jeisten da barometroan presioa; haizearen lehortasuna dela eta mendizaleak oso erraz deshidratatzen dira.

Baldintza guzti hauek, proiektu gogor bat bihurtu zuten gure expeditzioa. Neguan Aconcaguan elur asko izaten denez eta batez ere behe aldean, gure asmoa gailurretik eskiz jeistekoa zen, baina hango haize gogorrek elurrik gabe utzi zuten mendiaren goiko alderdia, hau zela eta ez ginen eskiz jeitsi; baina eskirik gabe ez ginen igoko beheko alderdietan izugarritzko elur pila bait zegoen.

Neguko expeditzio bat egunez egun

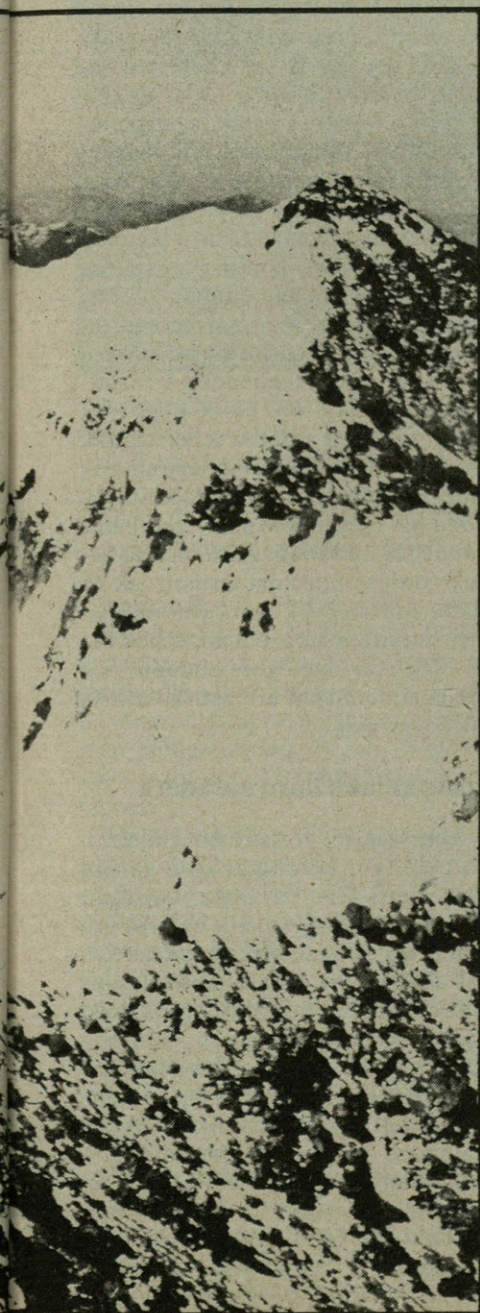
Madriletik irten ginen abuztuaren bian, goizeko hiruretan Spantax charter hegazkinez (95.000 pezeta kostatu zitzaigun bidaia). Las Palmasen ordu beteko eskala egin ondoren Recife (Brasil) goizeko hamarretan iritsi ginen, gero beste sei ordu eta Santiago de Chilen ginen arratsaldeko bostetan. Gu ongi iritsi ginen baina bi poltsa falta zitzaizkigun eta hau izan zen lehen eragozpena; anitz kezkatu nintzen argazki ekipo osoa poltsa horietako batean nuelako. Behar ziren erreklamazio paperak bete genituen eta beste hegazkin bat hartu Mendozaruntz (Argentina); arratsaldeko zortziretan hotelean ginen.

da egunez egun

CAGUA UAN, ALEENTZAT

Xabier ERRO

Abuztuak 4. Aconcagua igotzeko behar den baimena lortu dugu, eta arratsaldean galdutako bi poltsak agertzen dira, nerea puskatua eta itxarotzekoa zen bezala argazki kamara eta teleobjetiboa ez zeuden barruan; beste poltsa Olazagoitiarena zen eta ski-botak falta dira. Kriston putada!.

Abuztuak 5. Eguraldi txarrarekin, bi kamionetetan irten gara Mendoza-tik Puente del Inca-runtz. 180 km. egin ondoren bazkaltzeko orduan iritsi gara Puente del Inca-ko ostatura. Errepidearen azken 20 kilometroak elurrez estalita zeuden. Puente del Inca (2.700 metro inguruan) metro beteko elurra dago. Gaur egun osoz, goiz eta arratsalde elurra ugari egin du gelditu gabe.

Abuztuak 7. Puente del Inca. Elurrak jarraitzen duenez Chileruntz dihoan errepidea itxi da. Bazkalondoan atera eta Quebrada de Horcones-eraino iritsi gara. (12 km. goruntz) motxilarik gabe; itzultzerakoan berriz (elurra oso biguna zegoenez) izugarritzko muturrekoak hartu ditugu.

Aconcaguako haize zuriaren erditik

Abuztuak 8. Motxilak ongi beteta. Puente del Inca-tik irten gara goizeko zortziretan, eta konfluentziara (3.500m) 20 km-ko ibilaldia egin ondoren arratsaldeko hiruretan iritsi gara. Hemen, geure zamak utzi eta Puente del Inca-ra jeitsi gara lotara. Elurra oso biguna dago, benetan zaila egiten zaigu bidea kondizio hauetan idekitzea.

Abuztuak 9. Berriz ere motxilak ongi beterik konfluentziara igo gara. Iristerakoan ski bat puskatu zait, nere zama konfluentzian utzi eta Puente del Inca-ra jeitsi naiz skiak aldatzera.

Nere lagunek konfluentzian jarri dute kanpamendua eta bertan gelditu dira.

Abuztuak 10. Goizeko hamaiketan konfluentzian nago berriz ere ski berri eta guzti, hemen lagunekin elkartu eta beste igoera bat egin dugu Playa Zabalaraino (oso eguraldi txarrarekin eta haize (txuriakin). «Viento Blanco del Aconcagua»), bizpahiru metrotara ia ez genuen ikusten.

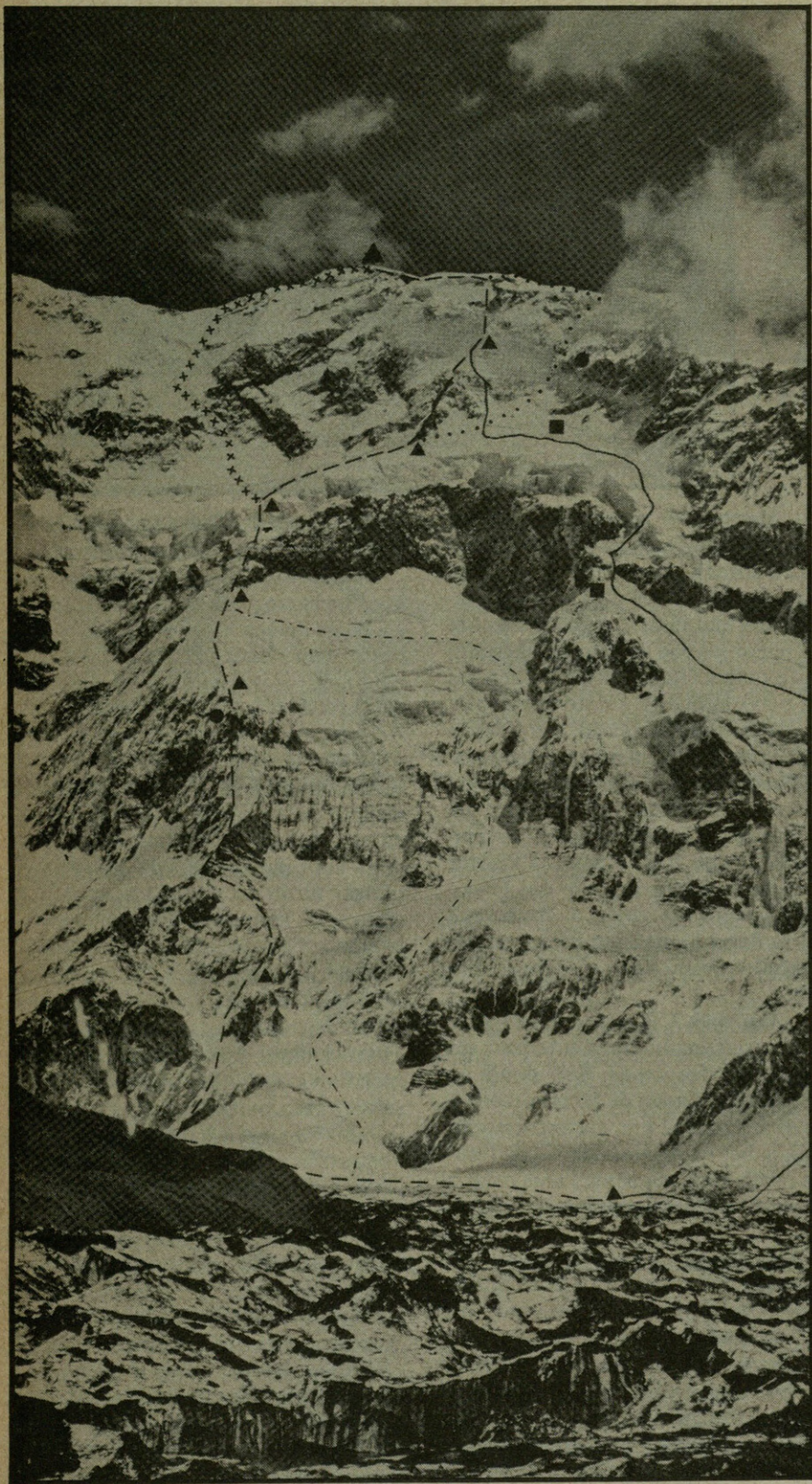
Abuztuak 11. Eguraldi txarrak jarraitzen du, (oso haize gogorra elurraz nahastuta) hala ere eramandiko bat egin dugu haitz haundi batetaraino, arratsaldeko hiruretan zamak utzi eta 3.500 metrotako kanpamendura jeitsi gara lotara.

Abuztuak 12. Gaurko egunez ezin izan dugu goruntz irten; egun osoz denda barruan izugarritzko elur-haize ekaitzarekin. Bost egun daramagu mendian eta oraindik Plaza de Mulasera ez gara hurbildu ere egin (udan ibilaldi hau egun batean egiten da). Pentsatzen genuen baino gogorragoa jartzen ari zaigu mendi hau. Santi Bengoetxea edema pulmonar batekin dago, medikuak (Lorente) beheruntz bidaltzen du eta bihar Puente del Inca-ra jetsiko da.

Atzo nere eski berriei igotzen hasi nintzenean bost txakur (lau anka-koak) nere atzetik abiatu ziren. Izugarritzko iskanbilak, oihuak, elur pilotak bota nizkien, baina hauetariko batek nire atzetik jarraitu zuen konfluentziaraino, gero gauean izugarritzko hotza egiten zuenez, denda barruan sartu nuen, hurrengo egunean, nahiz eta guk jeitsiko zela pentsatu, gure atzetik jarraitu zuen.

«Beltxa», txakur mendigoizalea

Abuztuak 13. Goizeko bederatzie-

tan irten gara goruntz (Santi oso gaizki zegoen eta Puente del Incaruntz jeitsi da). Ordu honetan 15 gradu zero azpitik zeudela ikusi dugu termometroan. Hamabietan haitz handiraino iritsi gara, zeozer jan, berriz motxilak hartu eta goruntz jarraitu dugu. Arratsaldeko hiruretan Ibañez txabolara iritsi

gara Lorente, Oiartzabal eta hirurok. Ordu batez, Rosen, Gallardo eta Olazagoitiari itxoin diegu eta agertzen ez zirenez aurrera jarraitu dugu.

«Ibañez» txabola elurrez beteta zegoen eta Aconcaguiatik jeisten den Horcones ibaia jelatua. Ibai bazterrez igotzen jarraituz arratsaldeko seirak

inguruan denda jarri dugu bertan lo egiteko.

Beste hiru lagunak ez dira azaldu gau osoan. Gaurko egunez ere, haize erauntsia dela eta nahiko eguraldi txarra izan dugu, gauaz berriz, haizeak denda puskatuko zuela zirudien. «Beltxa»k (izan hau jarri genion txakurrari) ederki egiten zuen lo gure ankamuturrak berotzen.

Abuztuak 14. G_oizeko zazpiretan jeiki gara, denda barruan Lorente, Oiartzabal, «Beltxa» eta nik lo egin dugu.

(Gauetan, haize erañoak). Ordu horretan termometroak 16 gradu zero azpitik markatzen zuen eta altimetroak 3.800 metro. Motxilak bizkarrean hartu eta eskiatzen harri handiraino (3.600 metrotaraino) jeitsi gara eta ez ditugu aurkitu gure lagunak. Motxila barruan 20 bat kilo hartu ondoren berriro goruntz abiatu gara. «Plaza de Mulas» mendiko aterperaino: 4.000 metrotan kokaturik dagoen refugio hau abalantxa batez zapalduta aurkitu dugu, ala ere txoko batean zama utzi ditugu eta gure hiru lagunak aurrerago daudela konturatu gara, ski arrastoak aurkitu bait ditugu.

Ziur aski 4.200 metrotan egongo zirela eta, baina ez gara ausartu aurrera jotzen zeren eta dagoeneko arratsaldeko hirurak ziren, haize gogorrak jotzen zueñ eta gainera leher eginak geunden: beraz eta oraingoan zamarik gabe, skiz jeitsi gara gure dandara atsedean bat hartzera. Izugarritzko haize erauntsiak harrapatu gaitu: denda barruan ordea, nahiz eta termometroak 15 gradu zero azpitik markatu, nahiko goxo aurkitzen gara, eta noski beti bezala «Beltxa» dago gure ondoan: poz pozik gainera izan ere gaurko afaria galanta izan da.

Ameriketako buru gorenera

Abuztuak 15. Zortziretan jaiki gara eta behingoz behintzat zeru garbia ikusi dugu. Hau bai poza! Gosaldu ondoren denda jaso, eta berriro ere gure zama astunak bizkarrean hartuz, skiz abiatu gara «Plaza de Mulas»-eruntz. Eta 4.000 metrotan, gutaz oso kezkatutak zebiltzan Rosen, Gallardo eta Olazagoitiarekin aurkitu gara, zerbait gertaturik izango zitzaigula pentsatzen bait zuten jadanik. Gaur eta oraingoan denok, 4.200 metrotan kokatua dagoen mendiko aterpe txiki batera iritsiko gara.

Abuztuak 16. G_osaldu ondoren, Olazagoitia 3.700 metrotaraino jeitsi da materialaren bila eta gu 5.300 me-

trotaraino igo gara materiala portea-tuz: bi denda, janaria, filmatzeko materiala eta abar igo ditugu. Gero 4.200 metrotara jeitsi gara lo egitera. Gaur ere eguraldi ona izan dugu: orain has-ten gara benetan mendiaz disfrutatzen.

Abuztuak 17. 5.300 metrotan kanpamendua jarri eta bertan gelditu gara lo egiten. Egun zoragarria gaurkoa! Hemendik «Bare Itsasoa» ikusi dugu. Ilunabarrean agertzen zizkigun kolore polit horiek dastatu ere bai. Arratsaldeko zazpiretan 14 gradu zero azpitik zegoen.

Abuztuak 18. 6.000 metrotan katurik dauden mendiko aterpetaraino igo gara gaur. Hemen hiru errefujio daude: «Berlin», «Plantamura» eta «Libertad». Kondizio onean aurkitzen den errefugio bakarrean zamak utzi eta 5.300 metrotara jeitsi gara lo egitera.

Abuztuak 19. Sei mila metrotan, eta bihar ia gailurreraino igotzeko asmo-tan, berehala afaldu dugu. Beti bezala «Beltxa» geure ondoan.

Abuztuak 20. Goizeko seietan jeiki eta zazpi t'erdia inguruan abiatu gara goruntz. Arratsaldeko bietan iritsi gara Lorente, Oiartzabal, «Beltxa» eta ni gailurrera eta hiru t'erdietan Rosen,

Gallardo eta Olazagutia.

Eguraldia aldatzen zihola sumatu du-gu. Gailurrean arratsaldeko bietan 22 gradu zero azpitik markatzen zuen termometroak. Gero 6.000 metrotaraino jeisten gara lo egitera.

Goia jo eta ibarraren bila

Abuztuak 21. Eguraldi oso oso txar-rekin jeitsi gara 4.200 metrotaraino. Bost egunetan hemendik mugitu gabe egon behar izan dugu, eguraldia ez bait zegoen txantxetarako!.

Abuztuak 27. Gaurko egunez, «Beltxa» bigarren aldiz jaio dela esan genezake. Hona hemen zer gertatu den: Aterpetik, beheruntz abiatu gara eta bi ordu jeitsi ondoren «Beltxa» falta zitzaigula konturatu gara, izan ere konturatu gabe errefugiotik denok atera garelakoan atea itxi diogu; beno, ba han ezingo genuela utzi eta goruntz berriro, atea ideki diogunean haren salto, zaunka eta jolasak benetako po-za adierazi digute; hobeto ezin esker-tu!. Ondoren Puente de Incara iritsi gara eta hemen ospatu dugu gure igoera hau; ondo ospatu ere gainera! Bertako biztaleen artean «Beltxa», nahiko txakur famatua egin da. Gure-kin gailurrera iritsi zela kontatzean,

jendea harrituta geratu da: «La negra» deitzen omen diote eta skiko militar konpainiako teniente batek maskota bezala hartu zuen. Beraz «Beltxa» Puente del Incan geratu zen eta gu berri-z beti bezala Mendozaraino: Men-dozatik Santiago de Chilera eta han-dik bizpahiru egunetara itzuliko gara. Hauek izan ginen parte hartzaileak: Juan Ignacio Lorente (Gasteiz)

Angel Rosen (Gasteiz)

Ricardo Gallardo (Oiartzun)

L.M. Olazagutia (Gasteiz)

Santi Bengoetxea (Gasteiz)

Juan Oiartzabal (Gasteiz)

Xabier Erro (Lesaka)

Zuzenketa

Joan den alean, 1004. alean hain zuzen, Txilardegiren «Eire-ko hiz-kuntza beherakada azkarrean» art-ikuloan, biztanlegoaren hizkuntz ezaguera aztertzen duen kuadroan, 1981 eta 1982 (ask.) agertzen da.

Bakarmena eskatzen diogu, bai Txilardegi eta irakurleko guztiari, urte hauek gaizki bait daude, 1891 eta 1921 (askatasunaren urtea) bait dira.

Psikologo talde batek aurkeztua

eskolaurreko

euskara—maila neurtzeko

testa

Test liburua eta honekin batera testa deskodatzeko gida laister publikatzeko asmoa dute. Eta azken honetan gainera, testa beraiek experimentatuz, egileek Bizkaiko zenbait Ikastolatan egindako muestreoak, testaren erabilerarako eredu gisa.

Azken bi urteak eman dituzte egileek beren lan hau egiten, horretarako Bizkaiko Ikastolen Elkartearen eta Euskal Gobernuaren laguntzaz konstatuz. Eta testa prestatu ahala, eta esan bezala, Bizkaiko zenbait Ikastolatako Eskolaurreko haurrekin jarri zuten praktikan. Zehatzago esanda, eskualde desberdinetako 252 haurrei egin zieten testa, eskualdeen banaketa SIADECOk argitaratutako euskal hiztunen datuen arauera aukeratuz. Hona hemen muestreoa non eta nola egin zuten:

Ikastolen mugimenduak bete du jadanik 23 urte inguru. Azken aurreko kurtsoan 25.000 ikasle zituzten Ikastolek Eskolaurrean eta 40.000tik gora O.H.O.n. Bada garaia Ikastolen emaitzak aztertzen hasteko; Eskolaurreari eta Bizkaiko probintziari dagokionez, horretara doa psikologo talde batek aurkeztu duen lana. Eskolaurre Bukaerako Euskara—Maila neurtzeko test bat prestatu dute Josu Sierra, Jon Ibarra eta Gotzon Ajuria ikastolotako munduan murgildurik dauden psikologo gazteek. Test honen bidez, Eskolaurrean hiru kurtso euskaraz egin duten haurren hizkuntz ezaguera neurtu nahiko litzateke eta horretarako lau proba indibidualki egin. Irakasle bakoitzak bere kontura egin ahal izateko modukoak dira: Lexiko proba, Ipuin errepikatzea, Ipuinari buruzko galderak eta Ipuin berri bat asmatzea.

Muestreo honen ondorioetaz mintzatu gara egileekin.

«Guk Bizkaian egindako muestreo honetan Eskolaurrea bukatu berria zuten haur horiei testa egiteaz gain,

inkesta bat ere pasa genien, ezaugarri sozioekonomikoak, familiarrak, eta abar jaso ahal izateko. Guk neurtu nahi genuena zera zen: Euskararen transmisioa nola ematen den Eskolaurrean eta transmisio horren inguruan dauden aldagai gehienak kontutan harturik. Eta hizkuntza baten transmisioan eta euskararen transmisioan hain zuzen ere, garrantzi handia duten faktoreak hauexek direla ikusi dugu:

Lehenengo eta behin, gurasoek euskara jakitea eta etxean euskara hutsez hitz egitea.

Bigarrenez, haurra eskualde euskaldunekoa izatea.

Eta hirugarren eta azkenez, ikastetxean pedagogia eraginkorra erabiltzea».

Gurasoek ezin dute euskalduntzearen ardura ikastolan soilik utzi.

Azalduko zenituzkete aldagai horiek banan banan eta zehatzago?

Bai, adibidez lehenengoa, haurren etxeko hizkuntza euskara izatea alegia; ikusi dugunez, lehen mailako faktorea da haurrak ikastolan euskara ongi asimila dezan. Hortik ondorio inportante bat dator noski, gurasoek ezin dutela, sarritan egiten den bezala, euskalduntzearen ardura Ikastolan huts hutsik delegatu. Sarritan entzun

ESKUALDEA	Euskal Hitzunak % SIADECO	IKASTETXEA (Ikastolak)	Haur inkestak.
LEA-ARTIBAI	80-100	Ondarroako Zubi barri	21
LEA-ARTIBAI	80-100	Lekeitio	21
BUSTURIALDEA	60-80	Gernikako Seber Altube	42
DURANGALDEA	40-60	Zornotzako Ikastola	42
DURANGALDEA	20-40	Durangoko Kurutziaga Ikastola	42
HEGO-URIBE	0-20	Galdakaoko Ikastola	42
ENKARTERRIA	0	Trapaga	14
ENKARTERRIA	0	Muskiz	14
ENKARTERRIA	0	Balmaseda	14
Orotara: 252 haur			

ditugu gurasoren batzu zera esaten: Ni ez naiz euskalduna baina seme-alabak Ikastolara bidaltzen ditut. Eta pentsatzen dute horrekin dena eginda dagoela. Horrela, heuren euskararekiko kontzientzia txarra nolabait garbitu baino ez dute egiten, kontutan hartu gabe seme-alabek euskara ikas dezaten, ikastolaz gain etxean egitea ere zein garrantzitsua den. Zorionez, badira horren kontzientzia hartu duten gurasoak ere, eta guk inkestatu ditugun haurren gurasoetatik, aiten %16a eta amen %26a euskara ikasten ari dira.

Eta zergatik uste duzue dela hain garrantzitsua faktore hau?

«Bi motibo daude: alde batetik, umeari etxean bertan euskarazko eduki batzu ematen zaizkiolako eta Ikastolara iristean aurkitzen duen hizkuntza ez zaio horrela berri berria egiten. Bestalde, umeak adin horretan etxekoekin dituen lotura emotiboak hizkuntzara hedatzen direlako».

Eskualdea eta ikastetxearen pedagogia, faktore eragile

Bigarrenaz aipatu duzuen aldagaia eskualde euskaldunekoa izatea izan da. Zein da honen egiazko pixua?

«Ez lehenengoa bezain handia, baina badu noski bere eragina. Hala ere, badira kasuak, eskualde erdaldunetan eta gurasoek euskararik ez dakitela, haurrak ikastolan polito ikasi duela. Kasu hauetan ikastetxe barruko pedagogia eta irakasle trebatua iza-

teak du batez ere eragina.

Frogatu denez, eta etxeko hizkuntza lehen mailako faktorea den bezalaxe, Ikastolan erabiltzen den pedagogia ere lehen mailako faktore baldintzatzailea dugu: Pedagogia aktiboa erabiltzen den tokietan, hizkuntza bizi egiten dute haurrek, eta askoz hobeto asimilatu. Gertatu zaigu adibidez, proba egiterakoan, eskualde bereko eta ikastola ezberdinetako umeek erantzun diferenteak eman dituztela, askoz aberatsagoak kasu batetan bestean baino. Eta hau faktore pedagogikoari zor diogu».

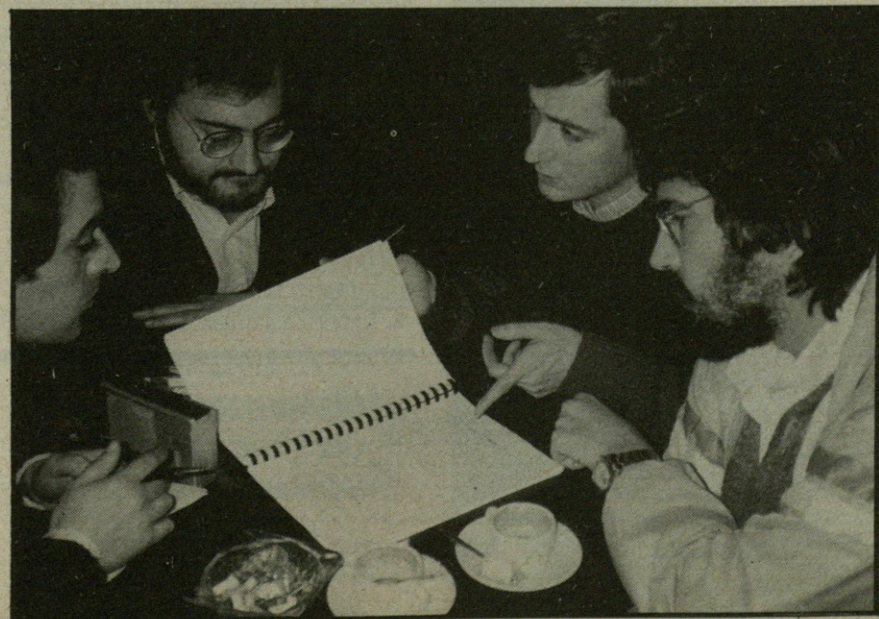
Bestelako ondorioz atera duzue?

«Bai, eta adibidez guk aztertutako kasuetan behintzat, ikastola euskal

hiztunen seme-alaben eskola dela, eta beraz, ez duela erdaldunen seme-alaben integratze lortzen. Hau kasu batetik bestera neurri ezberdinean bada ere. Hona hemen datu batzu:

Guraso erdaldunen haurrak:
(Inkestatuak soilik)

Gernikan: %28
Lekeition: %12,12
Ondarroan: %11,4
Zornotzan: %6,8
Durargon: %1,6

Lan hau azken bi urteetan egin ondoren, joan den UEUn aurkeztu zuten, baina oraindik guztiz bukatu gabe zegoen. Eta jadanik erabat amaituta dagoela, hilabete barru edo argitaratzeko esperantza dute. Guk ere hala uste dugu, lan-tresna interesgarria eta batez ere baliagarria delakoan bait gaude.

Textoa eta argazkiak:

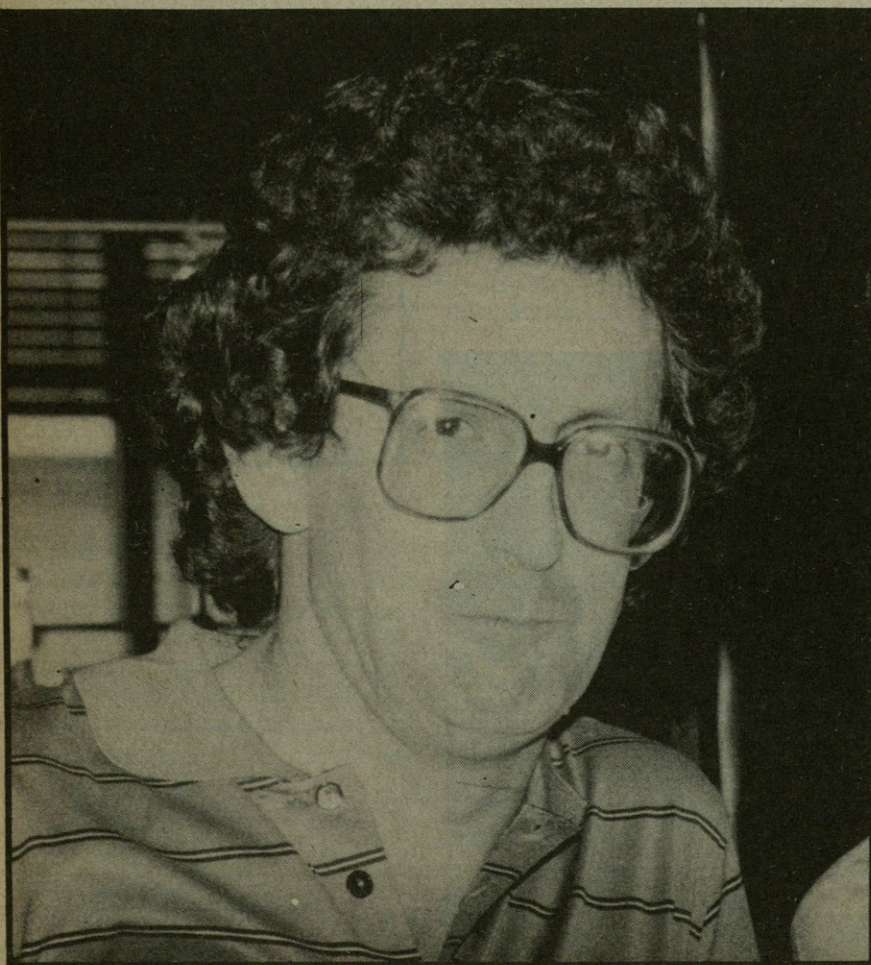
Antton AZKARGORTA
Karmelo LANDA

«Euskararen Politikarako Oinarriak» liburua argitaratu berri du

ZERTAN DABIL EUSKARAREN AHOLKU BATZORDEA?

J. ALVAREZ

1980. urteko urrian, Eusko Jaurlaritzak, bere lau urtarako programa politikoa jasotzen zuen liburutxoa kaleratu zuen. Beste gaien inguruan, lau urte horietan Eusko Jaurlaritzak euskararen alorrean zuen programa azaldu zuen. Alor honetan, eta lau urte hauetan Eusko Jaurlaritzak sortu behar zuen gauzetako bat, Euskararen Aholku Batzordea dugu. Duela gutxi orain arteko bere ekintzen berri eman duen Batzordea hain zuzen.

Duela aste batzu, prentsan Euskararen Aholku Batzordeko idazkaria den Joseba Arregi Jaunak egindako prentsaurre baten berri jaso zen. Euskararen Aholku Batzordeak egindako «Euskararen Politikarako Oinarriak» izena daraman liburuaren inguruan egin zen prentsaurreko hau.

Geroztik liburu dendatan ibili gara liburuxka horren bila, eta ezin izan genuen aurkitu. Bestetan bezala, norbaitek bazuela jakin genuen, eta fotokopia egin. Interesgarritzat jo dugu, liburuxka honen komentario bat egi-tea.

Zertan pasa ditu liburuak bi urte?

Hezkuntza Sail-buru den Etxenike Jaunak egiten dio 45 orrialdek liburu honi presentazioa. Liburu honek lau atal ditu, eta bakoitzean Euskararen Aholku Batzordeak erabakitako kriteriologia aplikatuz, atal bakoitzean bere iritzia eta lehen dabizi eman behar diren pausoak aztertzen ditu. Lau atalak hauek dira: sarrera, elebitasun arazoa kriteriologia, eta azkenik iker lanak. Esan beharra dugu hurrengo zenbaki batean Euskararen Aholku Batzordeko idazkaria den Joseba Arregirekin elkarrizketa luze bat eskainiko dugula.

Lehendabizi aipatu beharrezkoa da Batzorde honen helburua, eta beraien hitzetan: «(...) respetando plenamente la autonomía de los planteamientos propiamente lingüísticos, así como la labor de las instituciones, que desde my diversos campos de la ciencia, abordan aspectos de la compleja situación del euskara, intentará coordinar esfuerzos y voluntades con el fin de plasmar y llevara a cabo un plan de actuación social urgente y eficaz, cuyo único objetivo sea el progresivo desarrollo sociológico del euskara». Hau da Eusko Jaurlaritzako Gobernu Programan Euskararen Aholku Batzordeari ematen zaion helburua.

Gauza harrigarri batzu aurkitu ditugu liburu honetan, eta adibide gisara, Etxenike Jaunak egiten dion sarre-

Hezkuntza: Batez ere, erlijioa edo etika, soinketa, historia eta natur-zientzia euskaldundu behar dira.

Kultura: *Euskal telebista
eta irratiko arduradun
nagusia euskara erraz eta
joria erabiltzeko gai
izatea posible ez bada
ere...*

ran zera dio: «1982ko lehen sei hila-
betetan burututakoa da. Urte bete
igaro da beraz. harrez gero». Duela bi
urte egin dago beraz, eta joan den
urtean, urte bat pasa ondoren argita-
ratzea zihoazen eta ez zuten egin. Bi
urte pasa behar izan dute, eta oraindik
kalean aurkitzea zaila denez, ez dela
masiboki banatu pentsatzen dugu.
Eusko Jaurlaritzak argitaratutako li-
buruak erraz aurkitzen dira merka-
tuan eta hau ez. Prentsaurreko bat
eman da, justu auteskunde aurretik
eta puntu. Liburuan zehar ez da ino-
lako arrazoirik ematen.

**Borondatearen eragina kalean
nabaritu behar da.**

Liburuaren sarreran, euskararen
aldeko borondatea, herri mailan be-
zalaxe ere. Eusko Jaurlaritzak badue-
la, ere esaten da, eta orain arte euska-
rak eduki duen arazo larriena ez da
beraz borondate falta izan medioena
baizik. «Autonomia Estatutua lortu
denetik eta beronen bitartez Euskal
Herriak agente maila bat berreskuratu
duenetik, lehen borondatea burutu
ahal izateko falta ziren medioak esku-
ratu dituelako ere itxaropena eta ilu-
sioa lortu dira».

Badirudi beraz Autonomi Estatu-
toarekin euskara normalizatzeko
posibilitatea dagoela medio aldetik.
Normalkuntza ez da borondatearekin
neurtzen praktikarekin baizik, eta az-
ken lau urte hauetan Batzorde honen
lanaren eragina ez da inon nabaritu
kale mailan. Kale mailan ez bada na-
baritu, eta lan hau baldin bada Bat-
zorde horren bi urtetako lanaren on-
dorioa, benetan efikazia gutxi duela
esan beharra dago. Bestaldetik ez du-

Administrazioa: *Itzal
handiko pertsonak
euskalduntzea, sail
buruak, sail buru ordeak,
lurraldeetako
ordezkariak e.a.*

gu ahaztu behar berez ahula zen Eus-
kararen Legea inpugnatu dutela.

Gauza zehatzetara pasa baino lehen
sarrera guztian ez da ezer aipatzen
Batzorde honek Diputazio eta udalet-
xeekin eduki behar dituen harremanei
buruz, eta ezta inondik ere ezer aipat-
zen herri erakundeekin, euskararen
normalkuntzarako borrokan dabil-
tzen taldekin harremanak nola plan-
teatu behar dituen. Herri oso baten
lana dela euskara normaltzea onart-
zen da, baina ez da biderik markatzen.

Bukatzeke gure ustez behintzat,
guztiz goitik beherako politika baten
lehen urratsak dira hauek, eta benetan
penagarria da.

**Ezinezko elebitasun bat
helburu.**

Liburu honen beste puntu aipaga-
rietako bat elebitasun arazoari da-
gokiona da. Hau da eta oraindik den-
bora luzaz izango da, euskararen nor-
malkuntzaren parterik eztabaidatu eta
eztabaidagarriena. Bi gauza garbi utzi
behar dira daude, Alde batetik elebi-
tasuna, pauso eta elebitasuna ideolo-
giaren arteko desberdintasunak. Eta
bestetik elebitasun osoaren ezintasun-
a.

Sektore euskaltzale haundi batek
elebitasuna pauso bezala onartzen du,
baina inolaz ere ez, helburu bezala.
Elebitasuna helburu bezala jartzea,
elebitasuna ideologia bezala dutenen
nahia da, normalean etsaiena, PSOE-
rena, APrena, baina liburu honetan
agertzen denez, baita Jaurlaritzarena,
eta beraz PNVrena. Hiru alderdi
hauek, puntu honetan bat egitea nahi-
ko larria iruditzen zaigu, printzipio
mailan bait gabiltza eta ez arazo takti-

koei buruz hizketan. Hau horrela dela
garbi azaltzen da frase honetan «Baina
ez dago gaur egun erdararik ez dakien
euskaldunik, ezta gerokoan egongo
ere».

Luzaz adierazten du Euskararen
Aholku Batzordeak elebitasun osoa
ezin daitekela lortu ezta hizkuntz za-
palketa egon ez den herrietan ere, eta
honela bukatzen du elebitasunari bu-
ruzko kapituloa: «Elebitasun osoa
izanik Autonomi Elkarte Estatu-
toak helburu bezala finkatzen duena,
helburu hau berekin dituen muga,
eragozpen eta baldintza guziekin
onartu behar da: beharrezkoa da hel-
buru hori lortzearen positiboki funt-
sezko zerbait egitea, abiapundu askoz
ere eskasagoa duen hizkuntzari la-
guntza bereziak ematea. Hori egiten ez
bada, alferrikakoa da elebitasun osoa
lortuko dela esatea, engainu bat bes-
terik ez bailitzateke izango».

Bukatzeke eta azken puntu bezala.
Batzordeak erabakitako edo proposa-
tutako kriteriologiari buruz arituko
gara. «Lehentasuna euskara nagusi
den tokiei, hizkuntzarentzat eta bere
bizirako ezinbestekoak diren arloei
eta euskara erabilgarri bat posible
egiten duten medioei eta lanei eman
behar zaie». Hau da gauza berri baka-
rra, gero arlo bakoitzean markatu di-
tuen preferentziak. ETB, administra-
zioan leihatiletako langileak...

Laburpen gisa, ez du gauza berri
haundirik eskeintzen, liburu honek,
oso pobrea da, arazoa ez du sakontzen,
eta geroztik ezer berrik ez bada egin
benetan penagarria iruditzen zaigu.
Medioak estatutoak ematen baditu,
hau da borondatea?

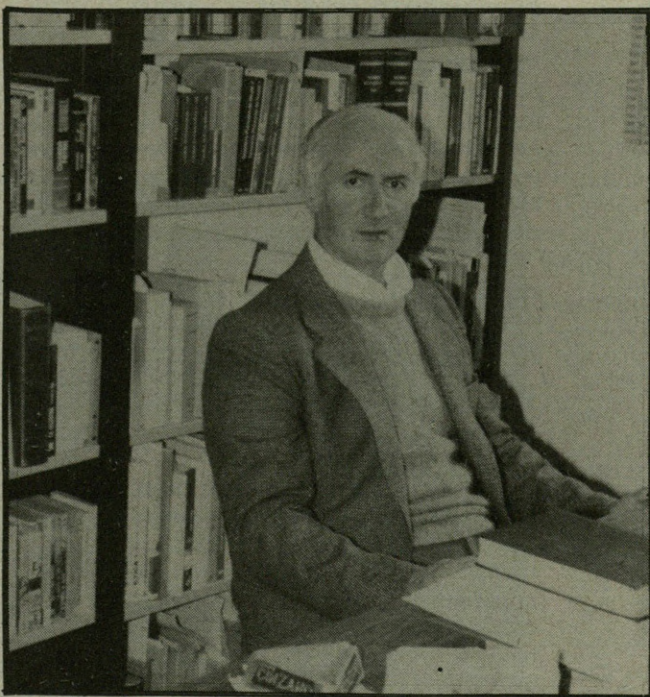
Gotzon Garateren azken elaberria

Hades-en erresumarantz

Xabier E.

Durangoko Azokan aurkeztu zen Gotzon Garateren azken nobela, eta beste hainbat gauzaren artean bi puntu ikutu ziren: alde batetik nobela realista egiterik ba ote zegoen Euskal Herrian, eta bestetik azken elaberri honekin egileak eman duen saltoa.

Lehen puntu horri dago-kionez, zera esan beharra dugu, nobela honetan ez dela errealitate hori ikusten. Euskal Herria ez dela nobela honetan agertzen zaigun euskaldun herria, hemen botiken prospektoak erdaraz daudela oraindik, eta ez euskaraz 79. orrian agertzen den bezala, Bilbon erdara entzuten dela, etabar, etabar. Guztionekin zer esan nahi dudana? Euskal Herrian, Gotzonek berak «Euskal elaberrien kondaira (I)» ean dioen bezala, oso zaila dela elaberri onak egitea. «Gure gizartea euskaldundu arte eta batez ere, Bilbo eta hiri nagusiak euskaraz jantzi arte, ez da Euskal Herrian elaberri onik sortuko» eta «Euskal Herria benetan Erdalerria den bitartean, elaberri sinbolikoak idazteko joera izango dugu». (E.E.K., 33. orrian). Halere Gotzonek berean dirau eta nobela hau —eta honekin bigarren puntura sartzen naiz zailtxoagoa izan arren, Euskal Herrian kokaturik dago; eta nobela zailtxoagoa dela esan badugu ere, zailtasun hori egituraketatik datorkiola esan beharra dago, eta ez gai edo sinbolikotasunagatik. Dena

Egin al liteke elaberri errealistik Euskal Herrian?

gain, bidaia honetan bezeroaren bizitza agertzen zaigu. Haurtzarotik hasita, duela une batzu arteko goetak datozkio burura Iñaki Agirreri taxian doan bitartean. Bere bizi korapilatsua, haurtzarora, herriz aldatzea, unibertsitateko giroa, eta baserria; «Sentimentu bakoitzak bere historia kontatu nahi zidak, denek batera» dio 9. orrian,

den egituraketarena gerorako utziko dugunez sar gaitzen lehenbailehen nobela berri honen gaiarekin.

Bidaia

Bidaia bat. Bilbotik Oriora eta autopistatik. Taxi batetan, taxista eta bezeroa.

Bidaia hori egiteko, liburua irakurtzeko beste denbora behar dugu, horrez

historia hasieran. Eta horixe da, hain zuzen, sentimentu pilo bat, bata bestearen ondorengotik puzzle dena osatu arte. Halere, eta irakurlearengan nolabaiteko grina sortuz, badaude liburuan zehar indizio batzu, tragedia adierazten diguten indizioak:

«Zertarako geure burua engainatu? Ez al zidan, bada, berak esan, ni gabe ezin zitekeela bizi?» (10. orria) edo «Beranduegi ezagutu nuen gertakizun haren abisua: bizitzan lagunak maite duen laguna hondatzen duela» (36. orrian). Bestalde puzzle izate horrek jakinmina pizten du irakurlearen baitan: gertakizuna azaltzen du nola izan den gerorako utziz; bidaiaren zergatia susma dezakegu baina ez baiezatu bukaera arte.

Badaude, egon ere, nobelari errepikatzen diren leloak: amaren maitasuna, adibidez, edo Iñakiren eta Garbineren arteko maitasuna, zeinek anai-arreba baino nobioena baitirudi; edo-ta anarkisteei egindako kritikak eta sinismena gora eta behera ibili hori.

Gehiegikeria

Sermoi kutsua hartzen

diet nik, azken bi gai horiei; anarkisten eta sinismenarena. Gehiegizkoa da Manu Zataren aurkako joera hori, beti taberna zikinetan; «Begi mehatxugarriak zeuzkan, masailazurrak irtenak eta ahoa okertua, haserre antzean.

Bibotea eta bizar beltza katramilaturik zeramatzan buruko txima nahastuekin. Betaurreko beltzak. Narruzko jaka (iduna gora jaso), panazko galtza estuak eta bota punta zorrotz luzeak...» Deabrua, eta inguratzon zaion jendea kutsatzen da «Lehenagoko neskatxa alaia, bihoztia, uzkur eta petralaren antza hartu zuen» (69. orri.). «Garbine Manu Zatarekin hasi zenetik..... Bizitza garratz iruditzen hasi zitzaion» (69. orri.). Alde honetatik ikaragarriko karga du liburuak, gehiegizkoa nire ustez. «Zergatik aldatu zinen, Garbine, en Garbine?» (68. orria). Argi ta garbi gelditzen da Manu eta bere antzekoak —mundua aldatzeko beren eritzi horiekin— dena hondatzen ari direla, gaiztoak direla.

Sinismen galtzean ere, joera bera aurkitu diot nobelari, egoera bortxatuegiak, gehiegizkoak. «Jainkoaren eta nire arimarekiko auziek ez zidaten une batez ere baketan uzten» (45. orria), eta aurreko orri berean: «Egunez samindurik, gauez ezin lorik egin», edo-ta 46. orrian agertzen den esaldi hau: «Batzutan neure buruari heriotzea opazaten nion». Nire ustez gazte batengan sinismen ezak ez ditu horrenbesteko kezak eta une larriak sortzen. «Bakeak alde egin bihotzetik» (55. orria), egoera puztuta, kezak handituta.

Bada, azken puntu honekin lotzen den beste bat; hiri ta baserria elkarren kontra egote hori alegia. Inakik galdutako bakea, sinismen galdua, baserrian berreskuraturako ditu, eta ez da kasua-

litatea Izazkunek «Ni, bada, hil egingo nintzateke Bilbo bezalako tokitan» (75. orrian) esatea. Hiritik mendira, joera hori litzateke. Anarkista, taberna, kea ta antzekotik, zelaia, neskatxa jatorra, eta aire garbira joatea.

Baina gaia alde batetara utziz, arestian aipaturiko nobela honen zailtasuna aztertuko dugu orain:

Egituraketa

Nobela hau 22 zatitan bereizturik agertzen da, horietako 20 nobelaren mamia direlarik, eta 20 hauetako lehenak eta azkenak bidaia mugatzen dutelarik. Beraz, nobela bi bider enmarkatu-

rik dago.

Historia Bidaia

20 kapitulu edo zati horien hasierak berdinak dira, bidaiaaren erreferentziaren bat alegia. Eibartik pasatzean, Altzolatik, Maltzaga... aipamen laburrak gogoetari ematen dio bidea kapitulu guztietan. Errealitatea eta oroimena, taxiaren bidea eta bezeroaren bizitza. Hala eta guztiz, kapituluaren sarre-
rak, herriei buruzko aipamenak, hutsak dira, oso laburrak, hasieran bakarrik agertzen dira, inoiz ez gogoeta batetan tartekatuz, eta guztionek pobre itxura ematen dio nobelari, erre-

kurtsa falta, teknika bortxatua; batzutan oroimen bat eta beste baten artean zerbait jartzeagatik dagoela dirudi: «Ibaizabal ibaia, Urak ez ote nau eramango! Udarbegoko bi mutil haiek bezala...» (34. orrian).

Baina sarrera utzi eta mamia aztertzeraz sartzean zera esan daiteke: ez dagoela egituraketa orokorrik; «100 metro» liburuan ikusten den egituraketaren antzekorik ez dago hemen, 20 zati hauek 5 gai nagusitan banatzen dira: Haurtzaroa, Baserria, Unibertsitatea, Zoritxarreko eguna, eta beste.

Hona hemen gai bakoitzari dagozkion kapituluak:

Haurtzaroa: 2-5-8-10-13-15

Baserria: 4-9-19

Unibertsitatea: 7-12-14-17

Zoritxarreko eguna: 1-3-6-16-20

Beste: 11-18

Bestalde nobelaren orden lineala aurkitu nahirik honako eskema hau —okerren bat egon liteke, denbora ez baitago oso zehaztuta— egin dugu:

(15-2- edo 10) hasieran eta gero:

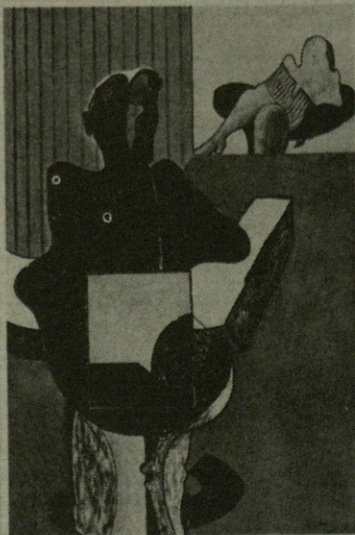
Bai eskema batean bai bestean ikus daiteke arestian aipaturiko egituraketa osoaren eza.

Azkenean

Bukatzeko eta nobela honi buruz bi hitz esatekotan, zera esango nuke: nobelaren egituraketa amaitu gabe dagoela, orden minimo bat falta zaiola, hala ere, nobelaren egituraketa honek misterio kutsa, jakinmina sortzen du irakurlearen gain —polizielaberrietan bezala—. Eta esan beharra dago, nola ez, artikuluan ere aitaturiko karga ideologiko guzti hori. Bi horiek lirateke, nire ustez, elaberri honi egindako kritikaren zuta-beak.

HADES-EN ERRESUMARANTZ

Gotzon Garate

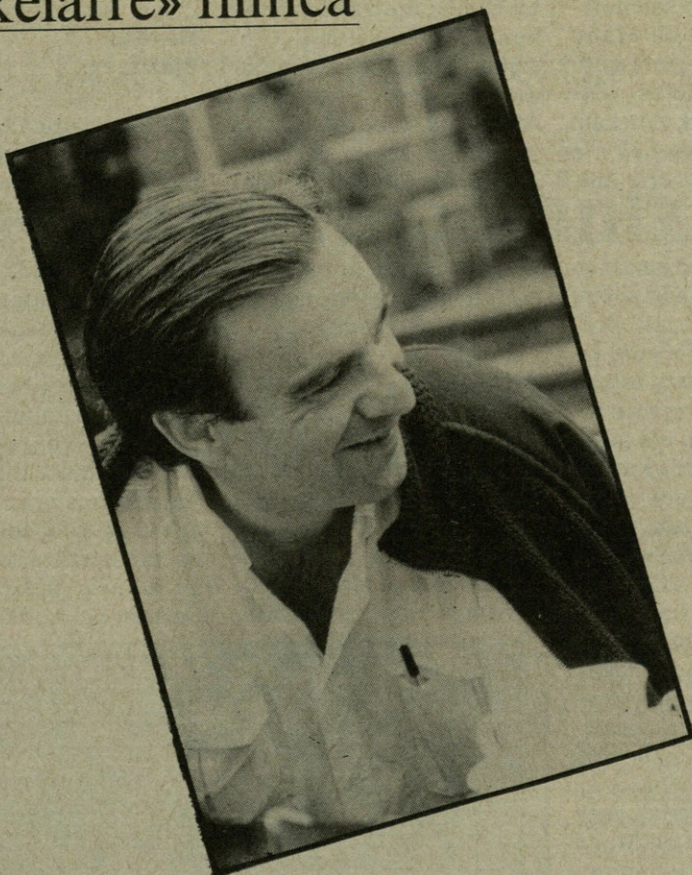

euskal literatura

ELKAR

Gotzon Garatek salto handia eman nahi izan du bere azken nobelarekin.

Pedro Olearen «Akelarre» filmea

Legenda ezagutzeko jakingura

«Akelarre», Euskal Herrian egin duen lehenengo filmea dela esan dezakegu, nahiz eta Pedrok, hemengo kontakturik galdu ez duen. Filmearen gaia, Nafarroan XVI. mendean bizi izan ziren sorginen ekintzen gora-beherez aritzen da; eta helburua, Pedoren hitzetan, emakume eta gizon haien inguruan sortu zen legenda, desmitifikatzea

Lortu duenentz, ikuslearen esku.

Zuzendari aritua

Ez da filme hau, ez, Pedro Oleak egin duen lehen filme luzea. Guztion gogoan daude bere lanak:

-«Xan Tarres» eta «La ría de

Laura Mintegi

Pedro Olea, zinegile bizkaitarra, Bilboko Zazpi Kaleetan jaio zen, Somera kalean, orain 40 urte. Plaza Berriko Maristarretan ikasi ondoren, Ekonomia laugarren kurtsoaraino egin, eta handik Madrilera joan zen, Zinematografia Eskola Ofizialera. 1964etik aurrera, titulua eskuan, TVEn eta, batez ere, publizitatean jardun zuen, zenbait lan grafiko eta filme luze eginez

Bilbao», TVERako eginak
-«Días de viejo color». Filme honegatik, «Círculo de Escritores

Cinematográficos» delako elkarteak, zuzendari berrientzako saria eman zion
-«Un mundo diferente»
-«El bosque del lobo». Valladolid-eko Festibalean sa-

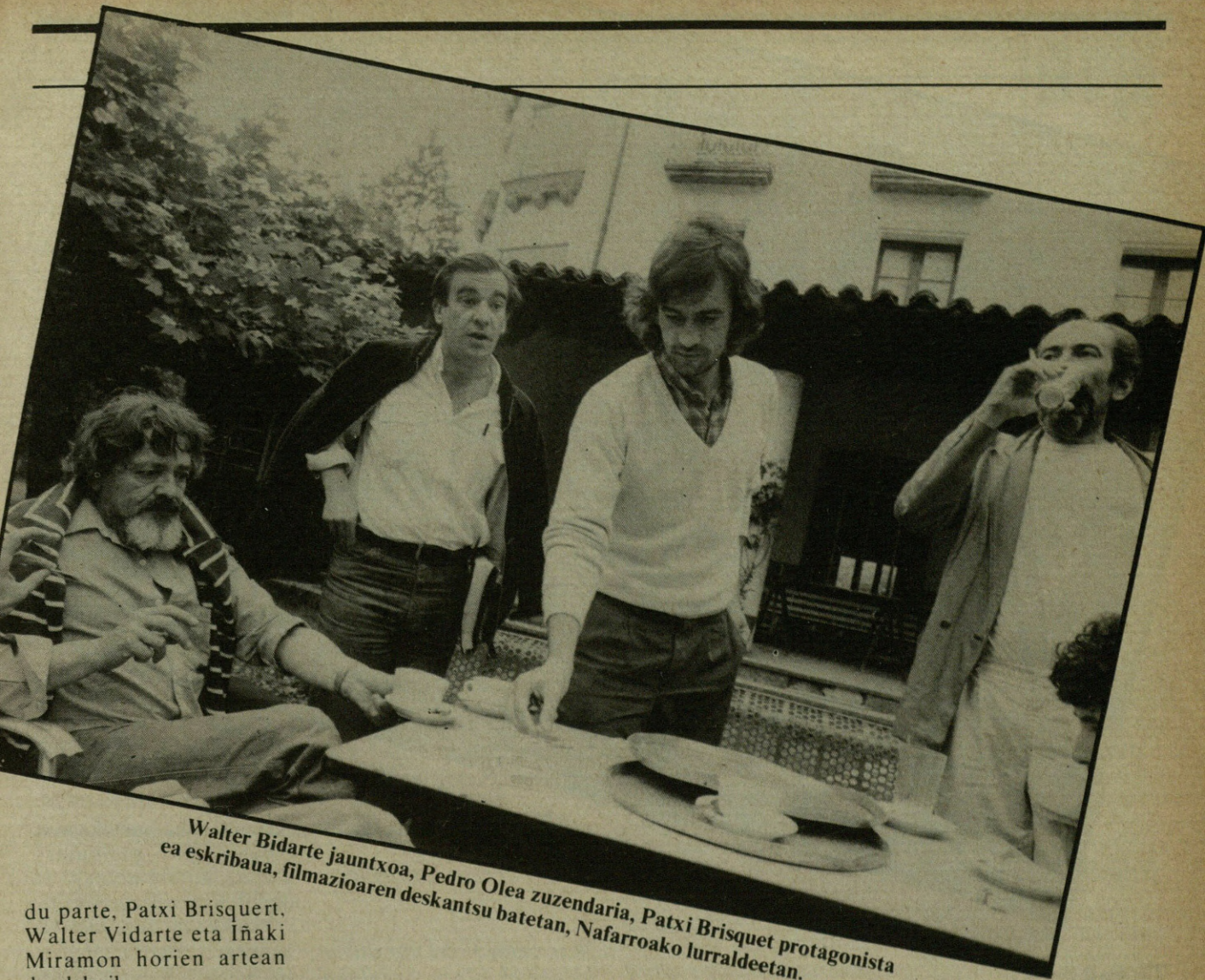
ritua
-«La casa sin fronteras». Berlingo Festibalera joana.
-«No es bueno que el hombre esté solo». Carmen Sevilak lan egiten zuelarik
-«Pim, pam, fuego»
-«Tormento»
-«Un hombre llamado Flor de Otoño», Jose

Sacristán-ekin
-«Akelarre», Berlingo Festibalera aurre-hautatua izan da.

Filmearen fitxa teknikoa

Bere azken pelikula hau, «Akelarre» izenekoa, Euskal Herriko aktore-aktorea amateurekin eta Madrilgo profesionalekin filmaturik dago, batzuen eta besteen arteko alderik igarri ez dela, Pedoren ustez.

Madriletik, Jose Luis Lopez Vazquez, Mari Carrillo eta Silvia Munt, azken hau gailenezina, miresgarria, etorri dira; eta Euskal Herriari dagokionez, zenbait aktore euskaldunek hartu

Walter Bidarte jauntxoa, Pedro Olea zuzendaria, Patxi Brisquet protagonista
ea eskribaua, filmazioaren deskantsu batetan, Nafarroako lurraldeetan.

du parte, Patxi Brisquet, Walter Vidarte eta Iñaki Miramon horien artean daudelarik.

Musika eta argazkia ere, hemengoen esku; Karmelo Bernaolak lehena, eta Jose Luis Alkainek bigarrena.

Pelikula, nahiko garesti aterata zaie, baina Eusko Jaurlaritzaren diru-laguntza jaso dutela esan beharra dago. Laguntza honen truke, bi bertsio egin behar ziren, euskaraz bata eta erdaraz bestea.

Euskarazkoari, Pedro Oleak, gastuak bere kaxa, erdarazko testu azpidatzia gehitu dio, eta hauxe da aurkezpen egunean instituzio eta autoritateei proiektatu zitzaizen bertsioa. Azpimarratzekoa deritzogu portaera honi; prentsarako, hamabost pertsona baino ez zegoelarik, erdal bertsioa eman, eta gauean, zinea bete-beterik egonik, euskarazkoa proiektatu. Gure zorionak!

Gai hautaketaren zergaitikoa

Olearen filmografiak, zabalak eta ezberdinak, tematika eta estilo diferenteak erabiltzen ditu. Orain arte egindako filmeak ikustea baino ez da. Hortik gure galdera: nola sortu zen filme honetako gaia, eta zein izan zen, zuk eta Goikoetxeak, gidoia idazteko segitu zenuen prozesua?

«Asmoa orain urte asko sortu zen, 'Otsoaren basoa' amaitu berria nuelarik. Pelikula hartako gaia ere, erreallitatean oinarriturik zegoen, Galizian, inoizko batetan, bizi omen zen gizotso bategan, hain zuzen ere (José Luis Lopez Vazquez-ek, bertan egin zuen lanari esker, Chicagon saria jaso zuen).

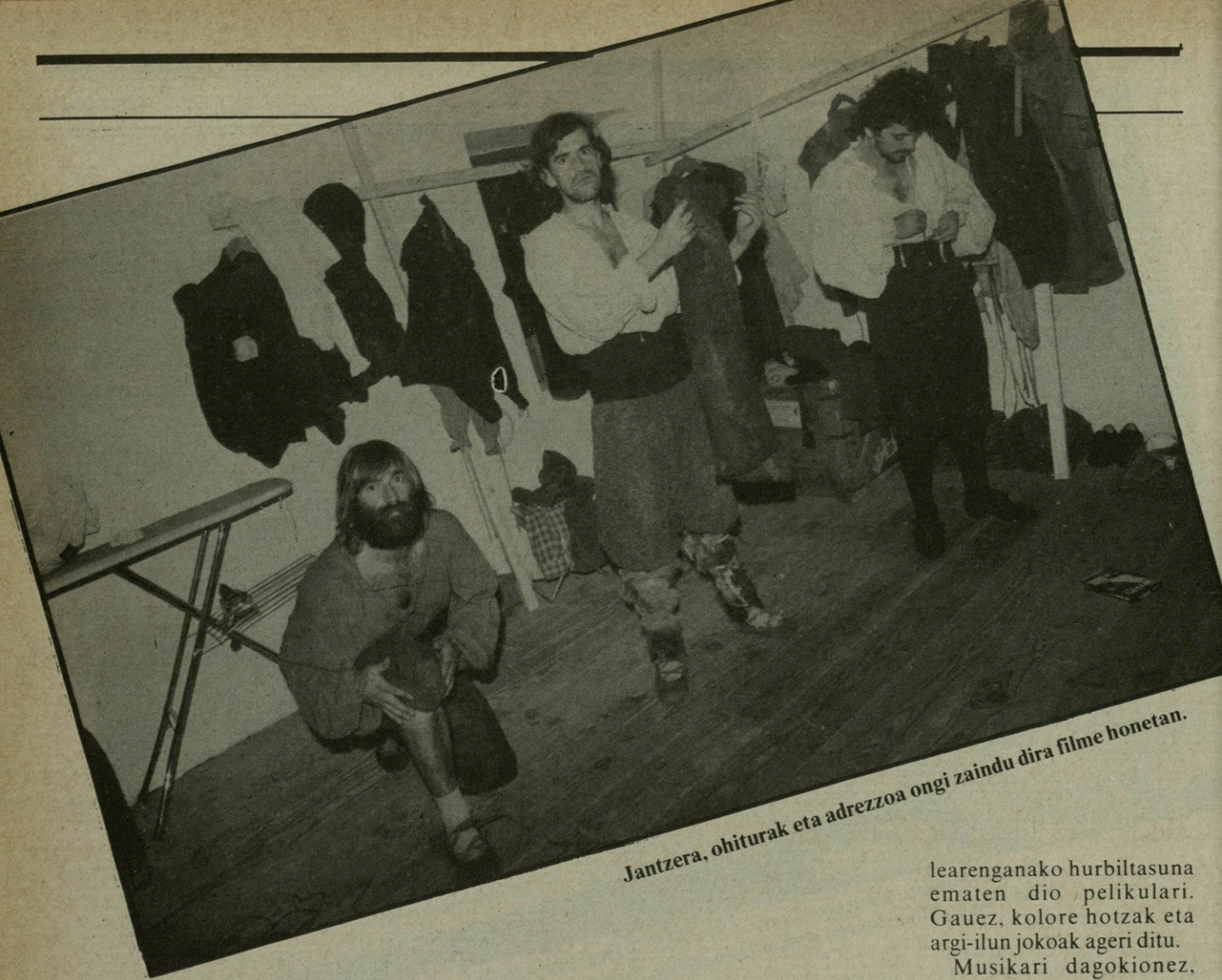
Nik betidanik izan dut gogoko, legenda baten gestazioa ikastea; fantastikoa, terrorea, mitoa... beti izan zaizkit atsegin eta. Nire helburua zera zen: Legendaren bidez historiara, edo itsuen koplelara, pasatu diren pertsonaiak aztertzea, beren bizitzak arakatzea, miatzea.

Eta pelikula hartan erabili nuen formula berbera, hemengo kasuari ere aplikatzea pentsatu nuen: nolakoak ziren, bada, geroago pantailara, literaturara edo Goyaren irudietara heldu diren emakume haiek, munstrotzat hartu diren emakumeok, + bruja — hitz peioratiboa sortera ziutenok?

Guzti honek, emakume miragarri hauek goratzera eraman nau, alde batetik; eta beren ohiturak sakontzera bestetik.

Modu honetan, aitzulo eta leizeetan, aintzinako euskal erritu paganoak ospatzen zituztela, eta osatzeko nola-baiteko botereak zituztela ikusi nuen.

Heuren portaeraren arrazoia, agian, matriarkalismo primitibo batetan kokatuko nuke. Eta gizarteak inposatzen zien patriarkalismoaren aurrean (medikuak gizonezkoak ziren; giza legeak heurak beterazten zituzten...) bizitza ulertzeko modu ezberdin biak kontrajartzen dira. Horretan datza arazo honen gakoa; zergatik erre zituzten eta zergatik sentitzen zen Eliza atakaturik, aztertzen ahalegindu naiz».

Jantzer, ohiturak eta adrezzoa ongi zaindu dira filme honetan.

Zenbait datu, historiatik hartuak

Pelikularen hasieran, gidoiari eusten zioten gertaerak jazo ziren tokietan filmaturik daudela adierazten da. Honek, filme historikoa dela pentsatzera garamatza. Filmea, benetan gertaturiko pasarte historiko batetan iradokirik dagoen galdetzen diogu.

«Guk, hasiera batetan, Nafarro osoan egin ziren prozesu guztien nahastea egitea pentsatu genuen. Baina gero, bakar baten kasua hartu, eta izen berberak ere jarri ditugu. Dena den, lerro tartean irakurri behar izan ditugu dokumentoak, epai-aktak, eta, hainbat kasutan, historia osatu. Amaiera ez da orduko hartan gertatutakoa. Guk aldatu eta zine-hizkuntzara egokitu egin dugu; batez ere, sorgin guz-

tiak erretzea garestiegia zelako, eta behar beste baliabiderik ez geneukalako. Herriko eskena-tokitik kanpo ateratzea, posible ez genuen eta».

Aktore autoktonoak eta kanpotarrak

Lehen aipatu dugunez, Euskal Herriko aktore amateurrek eta kanpotik etorritakoek hartu dute parte filmazioan. Nolakoak izan da kolaborazioa, zelako oztopo edo abantailak izan ditu elkartzeko honek?

«Kolaborazioa itzelezkoa izan da, zeharo miresgarria. Euskaraz zekiena horrela

mintzatzen zen, eta Silvia Munt-ek berak, katalana izanik, lehen egunerako, bere papera euskaraz ikasi eta filmatu zuen, emakume euskaldunarekin identifikatzeko asmoz. Oso pertsona zabal eta konprometatua da, egoeraz jabetzeko beti prest dagoena.

Pelikulan zehar egon den giroa, ia-ia amateurren artekoa izan da, gustora sentitu bait gara guztiok. Eta ez da, nire ustez, batzuen eta bestearen arteko alde nabaririk egon, Euskal Herrian dugun aktore-harrobia, futbolerako dagoena bezain ona, edo hobe, da eta».

Beste zenbait aipagarri

Pedro Olearen filmea, nire ustez, oso atsegina eta ondo egina da. Argazki arduradunak, kolore beroak, okreak, nabarrak, marroiak erabiliz, goxotasun eta ikus-

learenganako hurbiltasuna ematen dio pelikulari. Gauez, kolore hotzak eta argi-ilun jokoak ageri ditu.

Musikari dagokionez, kantu gergoritarra, momentu nagusi eta berezietan, oso sarturik dago; eta akelarretan entzuten den musikak, ikerketa sakon baten fruitua dela pentsa erazten digu.

Euskarazko bertsioa bikaina da, nahiz eta, heuren komentatu zigutenez, Galdakao Studioko azpiegitura exkaxa den; erdarazko bertsiorako Madrilen izan dituzten medioekin (pantaila handiak) gonbaratuz gero, behintzat.

Azkenik, gaiari dagokionez, hainbat interpretazio atera liteke: historiaren pasarte baten kondaketa soil batetik, boterearen aurkako herri-burruka batetaraino.

Aipagarria litzateke, azkenik, pelikularen barruan erdarari ematen zaion funtzio zehatza eta adierazkorra. Noiz eta zertarako erabiltzen den gaztelania, euskarazko bertsioan, noski, oso interesgarria iruditu zait.

La muerte de Mikel

Norberaren mundua

Filma: La muerte de Mikel. **Zuzendaria:** Imanol Uribe. **Aktoreak:** Imanol Arias eta Fama. **Produtorea:** Imanol Uribe.

La muerte de Mikel ikusi duen askok dio gai piloa dela filma horretan ikututakoa, baina bati ere ez zaiola sakon sakonetik heldu. Hau da, Imanol Uriberen pelikula honetatik posible izango litzatekeela lau edo bost gidoi egitea gai bakar baten inguruan.

Jarraitu baino lehen, zera gogorarazi nahi nuke, ez naizela ni ez espezialista ez zine-kritikoa alegia. Ikusten duena komentatu egiten duen bat besterik ez naiz, subjektiboa beraz. Hau garbi goazen aurrera. Agian orokorretik partikularrera doan zerbait bezala hartu dute lehen aipatu ikusleek Imanolen filma, eta nik —pelikula bat ikusten dudana bakoitzean bezala— uste dut, ezen komunikatzaileak bere mezua bidaltzen badu, norbaitek hau kodifika dezan dela eta eraberean beste bat itzul diezaion. Hartzaile aktibo bezala (zinema eta musika dira hartzaileei sortzen uzten dieten arte bakarrak) mundu pertsonal eta indibidual bat bezala jaso dut La muerte de Mikel. Horregatik, ikuittu besterik ez du egiten Mikel unibertsalak.

Nahiko garbi azpimarratu du Imanol Uribek zer den Mikeli interesatzen zaiona: egiazko afektibitatea eta bere izate zintzo eta zuzena

gordetzea.

Mikelen heriotza

Pertsonai eta egoera limiteak erabili ditu Imanolek. Mikel ikusle bakoitzaren indibidualitatean sartzeko hain zuzen ere. Ez du alferrik Mikelen ama bezalako pertsonai negatibo batsartu, ez doa alferrik korrientearen kontra autopistan, ez du alferrik bere emaztea mindu eta zauritu, eta Groutxo Marxen filosofiaren bidez psikoanalisisa errebindikatu —ez da txantxetako gauza—. Euskal Herrian sexoa nola ematen den ez omen du ikutzen, azaletik ikutzen omen da homosexualen gaia eta Euskadiko arazo politikoa ere ez omen dago ezertxo ere adierazia. Hala diote. Baina oraindik ez diot inori aditu ezen Imanol Uribek komunikatu nahi izan duena indibiduo baten mundua dela, pertsona baten bizitza, zeinak passa egin gabe bere

nortasunari ez dio uko egin nahi.

Bost axola nola hil den Mikel. Polizia izan da?, bere ama?, bere burua hil du? Ez du axolarik, ez bait zuen inork bere nortasun indibiduala onartu. Batak eta besteak, era batean edo bestean, baztertu, zigortu eta torturatu egin zuten. Bere bide-berrian lagundu dion bakarra: bere emazte-ohia.

Pelikularen zuzendariak esandako frase bat aipatu gabe ez nuke aurrera segi nahi: «Askatasun indibidualari egindako kantu bat da La muerte de Mikel, zer esango dutenari eta alderdi politikoen testuinguruari begiratu gabe.

Zera galdetuko nuke nik nere aldetik: Kalatxori baten laguntasuna hautatu izan balu Mikelek, bere ohi-turak eta bere oihuaren esanahia ikertu beharrean aurkituko al litzateke Imanol? Dena esplikatu diezaguten nahi dugu oraindik herri honetan, eta okerrago dena, lur-sailak eta adreiluak erosten ditugu, aparte, auzotxoak egiten jarraitzeko.

Zuzendari bat eta kamara bat

Gustatuko da ala ez, baina ezin daitekeena. La muerte de Mikel pelikula oportunista bat dela esatea da. Azken aldi honetan, Eloy de la Iglesia eta Pedro Olea bezalako zuzendariak orain ohartu dira egunen batean Euskadin jaiokak izan zirela, Euskal Herriko egoera errentagarri iruditzen bait zaie honi buruz beren filmak egiteko. Hauek ordean hobe lukete Madrilan joatea beren kaskaezurrei grasa ematera eta Cibeles martxan jartzen ahalegintzea.

Zuzendari bat: Uribe. Egiten dituen gauzetan na-

baria da zine hizkuntza menderatu eta maitatu egiten duela. La muerte de Mikelen zuzendariak ez du alferrikako hitzik erabiltzen esan nahi duena imajinen bidez esatea daukala dakusanean. Montaiaren ikerle bat bilakatu zaigu denbora laburrean eta narratzeko arintasunean irabazi egin dute bere azken laburmetrai eta La muerte de Mikelek.

Kamara bat: Aguirresarobe. Foto fijoak ematen duena berak nola enfokatzeko duen ikusita badirudi mugimenduan dagoenaren sensazioa jasotzen dugula. Bien artean ezpai gabe Euskadiko onena den ekipo bat osatu dute. Benetan, uste dut aurrerakada handia eman dela gure zinemagintzan La muerte de Mikelekin.

Bi aktore: bi pertsonai

Imanol eta Fernando. Aitortu beharra daukat aurrengoak ez dela nere gustokoa, baina bere papera ondo bete duela esan beharrean nago. Gustora eta natural dabilela ikusten da, Ez dauka alferrikako keinurik, eta ez dago batere fortzatua. Fernandok bere burua interpretatzen du eta bizitzari eta itxaropenari egindako agur iraunkor bat bezalakoa da.

Pertsonaiek daukate hitza: Mikelek eta Famak. Honela dio bigarrenak: «les explicamos que no es una película sobre el problema homosexual y les deci...» Aurrengoak berriz: «les explicamos que no es una película sobre la tortura en Euskadi y les deci...»

Ekabidura hauek ez dira zensurazkoak. Musu bat eman diote elkarri Mikel eta Famak. Mundu indibidualaren jaitza ospatzen ari dira.

Koldo San Julian

Juan Jose IRIBAR

Denbora gelditua

En la ciudad blanca
Dans la ville blanche.

Zuzendaria eta Gidoia: Alain Tanner. **Argazkia:** Aca-cio de Almidia. **Musika:** JeanLuc Barbier. **Produk-zioa:** Paulo Branco, Alain Tanner, Antonio Vaz de Silva. **Antzezleriak:** Bruno Ganz, Teresa Madruga, Julia Vonderlinn, Jose Carvalho.

Tabernako erlojuak bezala
Tannerrek atzera jo du,
bere eta zinearen
iturburutara jo du. Ia-ia
esan genezake filmea
egiteko benetazko historia
egin egin duela. Lisboan
gidoirik gabe agertuaz eta
gero egunero ziutate horren
bultzaduraz filmatuz,
inongo presarik eta
larritasunik gabe. Erabat
historia antzekoa da eta
puntu askotan
eginkizunarekin lotua.
Marinel bat, itsasoaren
zabaltasuna eta mengabeko
lanari lotua. Lisboan
l horreratzen da.
Ziutatearen distirak eta
emakume batek bizitza
guztirako eraikitako bidetik
eta betirako duen
emakumearengandik
urrunten dute.

Lisboaren bizimodu
lasaia, ipar
herrialdekoengandik hain
desberdina delako, filmeko
pertsonaia, zuzendaria
bezala liluratzen du, eta
Paul, Bruno Ganzek
antzeztzen duen pertsonaia,
inongo helbururik gabe,
bizi eta dastatzea ez baldin
bada, denbora igarotzen
aritzen da, noizbehinka
alemaniarrez mintzatzen
den emakumeari super-8an

filmatutako gutunak
bidaliaz. Irudiez osatutako
gutun hauek filmean zehar
agertzen dira, baina
argitasun kontraste bat
baizik ez dute eragiten
neurri qaundian
grabatutako irudien sorrera
bait dira. Zeren eta irudi
horiek, Bruno Ganzen
ikuspegi zuzena adierazi
arren, ez daude egilearen
eta filmi arengandik oso
urrun. Hurbil kontuan
hartzen badugu marinela
eta Europako iparraldekoa
dela, eta filmea azken
finean irudien bilatze bat
besterik ez dela, zinearen
maila apalenean eran.

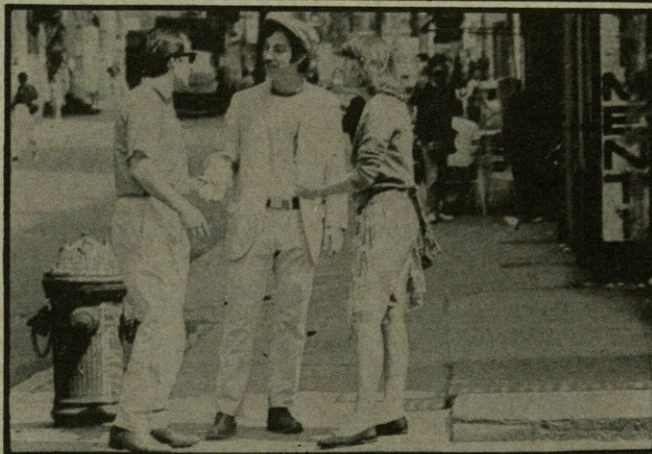
Oso aipagarria da
argazkia filme guztia bere
baitan bait dago, eta aitortu
behar argitasuna
paregabekoa dela.
Lisboako ziutatearen irudi
liluragi rrienetakoa.

New York edo ospearearen azken pausua

La línea del cielo.

Zuzendaria eta gidoia: Fernando Colomo. **Argazkia:** Angel Luis Fernandez. **Musika:** Manzavita. **Produk-zioa:** Antoni! Isasi. **Antzezleriak:** Antonio Resi-nes, Beatriz Perez Porro, Jaime Nos, Roy Hoffman.

Gaur kontatzen ditudan
filmeak, zuzendarien arteko
desberdintasunak alde
batera utziaz oso antzekoak
dira bere oi rriarian, historia
filmeak egiten ziren
arabera osatzen bait zen.
Beste aldetik biek ziutate
batean jasotzen dituzte bere
iturriak. Tannerren filmeak
Lisboan eta Colomorenak
New Jorken.

FilmeA komedia bezala
eginda, Colomo New
Yorkerra Inglesa ikastera
joan zenean sortu zen.
Berak esaten duenez hango
experientziak, ziutate
horretara ospe bila joaten
diren espaniarren bizitza
kontatzera bultzatu zuen.

Emigratu horien eguneroko
bizitzari buruz. Oso lagun
eta diru gutxikin gina
dokumental usain haundia
du eta noiz behinka ikus
daiteke kaleko jendea
antzezlariek begiratzen.
Herrialdea aldatua izan
arren argi nabaritzen da
madrildar komedia bat dela
eta Resnyesen aukerapenak
oraindik areagotu egiten du
antz hau: baina honek ez
dio kentzen filmeari
meritorik orduterdi on bat
igaro daitekeelako ikusten.
Ezin bukatu haza ere
musikaren hanka sartzea
aipatu gabe, Manzanitare,
musikak min besterik ez du
eragiten belarrietan.

aldizkariak

MARX-I BURUZKO TXOSTENA DATO-
RREN «JAKIN» AL-
DIZKARIAN.— «Jakin» aldiz-
kariak hurrengo alean zein gai
zentral eramango duen jakin
gura baduzue, hona hemen:
Karl Marx. Izan ere, gogoan
izango duzue nola iaz Marx-en
mendeurrena zela eta hainbat
eta hainbat kultur iharudera
antolatu ziren gai horren ingu-
ruan. «Jakin» honetan, Karlos
Santamariak, Beltzak, eta beste
batzuk emandako hitzaldiak ja-
soko dira eta ale mardul bezain
interesez betea kaleatuko digu-
te. Atzerapenaren arrazoa bila-
tu nahi izanez gero, hasiera ba-
tetan beste nonbait argitaratze-
koak ziren eta azken orduan
esan omen zieten jakindarrei ea
atera nahi zuten. Balizko anak-
roniaren errua, beraz, ez dago-
kie haiei.

euskal kulturaz

Sabin

TXU
TXU
MU
TXU
KA

diskoak

GORKA KNORR, DIS-
KO BERRI BAT GRA-
BATZEKOTAN.— Da-
goeneko konfirmazioa eman die
Gorka Knorr kantari arabarrak
IZ diskoetxeari diskoa grabatu
nahi duela eta aurki hasteko as-
motan dabilela. Izan ere, zurr-
murru asko erabili ohi dira az-
ken urteotan gaur egun Garai-
koetxearen prentsa-bulegaria
den kantari honen norabideaz,
baina badirudi oraingoan serio
doala eta kantu tradizionalaz
osatutako disko bat burutu nahi
duela. Itxura denez, Lakuako
aireek ez diote kalte handiegirik
egin eta oraindik ere aktiboan
jarraitzeko gogoz datorkigu
Gorka. Nahiz eta bere kaskotik
ateratako melodiak ez izan, lan
polit bat egin dezakeelakoan
gaude?

euskalgintza

UDAL MAILAKO IN-
KESTA SOZIOLIN-
GUISTIKOAK, ATZE-
RA ETA ATZERA.— Zenbait
udaletxetan, udal mailako in-
kesta soziologikoak egiteko
proposamenak onartu ondoren
arrazoi garbirik gabe atzeratzen
ari dira. Esan liteke burokrazia
problema dela baina ez dirudi
hori bakarrik denik Eibarko ka-
suan bederen. Erabakia duela
sei bat hilabete hartua egonik,
aspalditik geldierazia dago it-
xura denez eta bertako udalet-
xean dabiltzan zurrumurrue-
n arauera. Gasteizko gobernuak
horretarako presioak egin di-
tuelako. Eusko Jaurlaritzak uste
baino gehiago kontrolatu nahi
ditu udalak, eta inkesta sozio-
linguistikoen arloa beste ezein
baino gehiago antza.

liburuak

PABLO SASTREREN
BIGARREN NOBELA,
INPRIMATEGIAN
DAGOENKO.— Itxura denez,
aurki izango dugu Pablo Sastre-
ren bigarren nobela eskuarte-
an eukitzeko aukera. «Susa» saila-
ren eskutik eta liburu-sail berri
horren boskarren liburu gisara.
«Susa»ko bertako jendeak esan
digunez, dagoeneko inprimate-
gian dago eta bi asteren buruan
salgai egon daiteke tartean bes-
telako eragozpenik sortzen ez
bada behintzat. Garai batez
«Mugarria» argitaratu zuen
idazle gazteak, oraingoan «Ho-
tel magikoa» izeneko obra es-
kainiko dugu, kutsu erotiko na-
barmen batez eta aurrekoa bai-
no askoz ere arinagoa, jakin
ahal izan dugunez. «Susa»koek
esan digutenez, hilero liburu bat
kaleratu nahiean dabilta eta
datorren hilaren hasieran beste
bat kaleratzeko asmotan omen
dabilta urtarrilekoaren txan-
da-pasa nolabait errekuera-
tzearren. Ikusi egin behar ea be-
tetzen duten.

aldizkariak

LITERATUR ALDIZ-
KARI BERRI BAT
BILBOALDEAN.— Ba-
dirudi literatur aldizkari-
en saioa dugula gaur egungoa. Beste
bat sortzekotan omen dabil Bil-
boaldean eta heldu zaigun be-
rriak dioenez datorren hilabe-
tean kaleratu egon daiteke.
«Ttu-ttua» izango da bere izena
(azken orduko aldaketak beti
dira posible honelako aldizka-
rietan) eta tartean Laura Minte-
gi edo Joanes Urkijo bezalako
jendea sartua omen dabil. Le-
hen alerako materiala bildua
daukate, eta gogoz beterik dau-
denez atera egingo dutela ezin
dudatan ipini. Beren asmo na-
gusia, aitortu dutenez, beren
gauzatxoak kaleratu ezinean
dabilen jende berriari tribuna
bat eskaintzea izango litzateke,
besteak beste.

JO... ADARRA

Zaharregia saltzeko

Hamaika buelta eman behar izan ditut aurreko astean bigarren eskuko kotxe merke baten bila. Alde batetik bestera, eta lagun baten garajea, topatu naiz gertaera xeble batekin.

Gure Joxek kotxea saldu nahi, baina 800.000 kilometro kotxeak, eta inork ez zion erosi nahi.

— Motel, motel, kilometro gehiegi dituk hoiek kotxe hori ondo egon dadin. Izango dik dagoeneko zerbaite bai, hik saldu nahi duanerako. Joxe saiatu bai baina ezin inori kolokatu bere kotxea. Halako batetan bere lagun batek esaten dio:

— Nik ezagutzen dut kilometria aldatzen duen mekanikari bat ene auzoan, eta nahi baduk esango zioat joango haizela eta 8.000 kilometrotan utziko dik kotxea.

— Bai, motel, deitu egiok berehala.

Deitu dio, joan da eta kotxea 8.000 mila kilometrotan utzi dio.

Itzultzerakoan bere lagunak esaten dio:

— Beno, Orain salduko duk!

— Ez motel, Nola salduko dut ba orain? Orain aprobetxatu egin behar dut.

Altzoko zementeriokoak

Altzoko alkate gazteak agindurik, herriko zementerioan berrikuntza batzuegiten ihardun dira lau langile Abenduan zehar. Jakingo duzuen bezala, herriko plazan dago bertako taberna, eta egunero bezala, bazkalduta gero kafea hartzera joan ziren ostiral batez.

Tabernan donostiar batzuegiten lasai-lasai eserita. Etxekoan dreak besteak sartzen ikusi orduko esaten dio barrukoari:

— Maria! Lau kafe santukanpukoentzat!

A zer nolako harridura aurpegia jarri omen zuten donostiarrek!

Aitzeki ederra

San Ferminetan egiten ez direnak! Oñatiko lagun batek kontatzen zidan bere arrebak egindakoa iazkoetan. Joan dira koadrilakoak ostiralean igandean itzultzeko asmoz, baina kristorena harrapatu eta astearte arte gelditzen dira.

Neska konturatzen denean asteartea dela korrika telefonoz hotsegiten dio bere amari eta esaten dio:

— Ama! Ez ezazu erreskatea ordaindu, oraintxe lortu dut ihes egitea.

Ijitoa eta apaiza

(Txiste hau aspaldiko laguntzaile dugun Lourdes Esnaolak bidali digu:)

Ijito batek haur bat izan omen zuen. Haien ohituraren arauera, errekan buruz-behera sartu ondoren, eskribanoa-rengana eraman zuten izena jartzera eta gero elizara bataiatzera.

Bataiatu eta egin beharreko guztiak egin ondoren, ijito-aitari jaunartzea bururatu zitzaion, baina horretarako aurretik aitortu egin behar.

Konfesionarioaren aurrean jarri da, belaunikatu eta:

— Zer ohostu duzu?

— Bi oilo bakarrik, On Jose!

— Horiek ordaindu egin beharko dituzu ba, jaunartu nahi baduzu behintzat.

— Jan egin genituen, ordea.

— Berdin da, berdin da, hori ordaindu egin behar duzu.

— Eta nola! Lotsa naiz orain etxe hartara joateko.

— Eman neri eta neuk erosiko ditut bi oilo baserri hartara eramateko.

Ijitoak etsi zuen eta zilarrezko duro bat eman zion apaizari pena haundiz.

Konfesioa amaitzerakoan apaiza goiko ostatura joan zen tabako-pakete bat erostera, eta ordaintzeko garaiean, ijitoak emandako duroa atera zuen sakeletik.

— Baina On Jose! Duro hau faltsoa da!

— Oraintxe sartu didate niri ziria. Bazekinat ba nork eman didan eta bihar goizean emango diodan hostia ez din ba eztarriko zulotik behera gozo pasako.

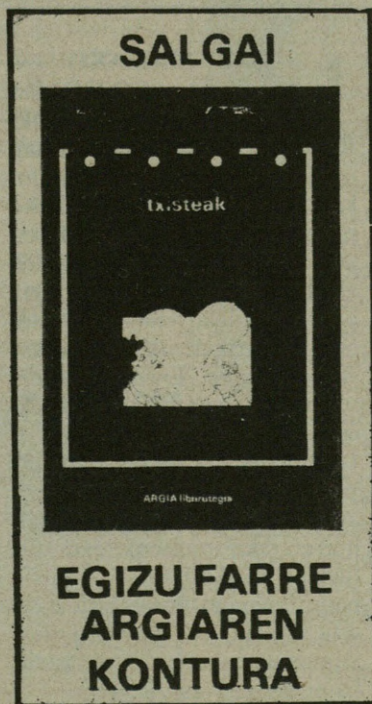
Biharamonean ijitoa zintzo etorri zen berriro jaunartzera, baina apaizak, komuniotzat, zapata-kaxa baten kartoi puska bat eman zion, paperez poliki biribildua.

Ijitu gaixoak ataz kanpoan ere ezin zuen puska hura irentsi.

— Zer eman diate hor! — galdetu zion bere lagun batek.

— Jesukristoren gorputza.

— Ba orduan hiri bizkarrezurreko pusketa tokatu zaik.

Betiko Teman

T. MANTEROLA

Doinua: «Kubako gerrarenak»

1.

Mila beatzireun larogeita lau
urte zoritxarrekoa,
etsaia nigan banu bezala
erreta daukat kolkoa.
Abertzaleak zatiturikan
ahaztu dugu urkoa,
gure anaiai, piztik bezala,
sartzen diogu mokoa.

2.

Amets gaixto bat izandu nuen
orain dela zenbait egun,
zakurren modun han hil zituzten
gure herriko sei lagun.
Beltz hartatikan, dena kolorez
—ametsa amaitu dezagun—
boto eskean politikoeak
hitzegin digute leun.

3.

Aspaldi hontan esaten dute
gu garela terrorista,
herriak pakea nahi duela,
botatzeko! beren lista.
Etxeko gerran ez naiz sartuko
zarra ta euskalduna naiz ta,
esango nuke edozein itsuk
hobea duela bista.

4.

Madrilen lagun asko dituzte
Gasteizko agintariak,
hemen bertako diruak hartu
ta han egin bazkariak.
Horra non diren inpestuak ta
horra non gure izerdiak:
gastatzen dute propagandan ta
agertzen gunkarian.

5.

Handikan gero etortzen dira
harroturikan ilea,
esanaz «ez ezazue pagatu
inpestu iraultzailea».
«Horri ez eman —esaten dute—
hori duzu gaizkilea»
Komentu baten ezaguna da
noren menpe den frailea!

6.

Aberats denak izaten dira
agintariaren alde,
pobreak behintzat jakiten dugu
zeinek egin digun kalte.
Halare erdi-mailako askok
sekula ez du e(g)in galde:
Zergatik mundu aldrebes hontan
bizitzen den hain debalde.

7.

rakin zazute ardi galduok
non dagon gure otsoa,
euskaldun zintzo denon artean
ematen baitu usoa.
Artaldetikan ez ihes egin,
han ez da belar goxoa.
Etsaiak ardi larruz jantzirik
engainatzen du gaixoa!

8.

Guraso onak sartu zituzten
gerra beltz larri batean,
hura galduta bueltatu ziren
burua makur atean.
Haiek guztiek garbi dakite
ez gaudela gu pakean,
horregatikan jarraitzen dugu
haiek ytziko katean.

9.

Nik ez nuke nahi nere semeek
egunen baten negarrez,
galdetutzia sukalde-hondoan
hizkuntza arrotz ederrez:
«Aita zergatik ez zenun egin,
artean zinen indarrez».
Gaur eiten denak iraungo du
eta bihar ein behar ez!

10.

Madril ta Paris dira arrotzak,
gure herria euskalduna,
Gure Etxera ailegatzeko
bidea da askatasuna.
Baina erdian goardia zibilek
daukate kontrol iluna:
Indar eginez lortuko dugu
Herria ta Batasuna.

asteburu honetan bada zereginik

kantaldiak

Luis Llachek Aiherran eskainiko du kantaldia. Oraingo hau ere ez da asteburu honetarako, baina aldez aurretik komeni da ja-

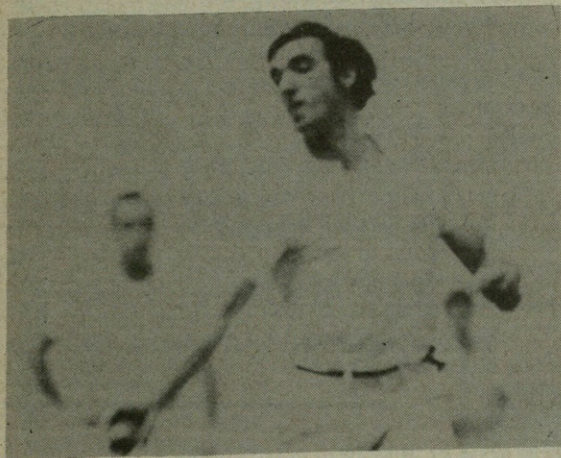
kitea kantariak merezi badu behintzat. Datorren ostiralean beraz, hilaren 24ean, eta Llach aspaldiko partez entzun nahi baduzu, jo ezazu Baxenafarroa aldera. Aiherrara. Han izango duzu hil honen 24ean.

Maxkarada igandez Muskildiko kaletan

Otsailaren 18an (hau da, igande honetan) Muskildiko kaletara helduko da maxkarada. Zuberorantz herriz herri eta dagoeneko bospasei bat aldiz ikusi ahal izan den barkoxarren maxkarada. Izan ere, Iparraldeko ihauteriak eta festak bizi-biziak dira sasoi honetan eta asteburu honetarako Muskildiko

festak ere tokatzen dira.

Beraz, igandean (egun osoz baina batez ere bazkalondoan) dastatzeko dagoen maxkaradaz gain, festetako bertako ekintzak ere eskueran izango dituzu, besteak beste, larunbat eta igande gauetan Gazte'OK taldeak alaituko duen dantzaldia. Primeran pasatzeko aukera primera-koa!

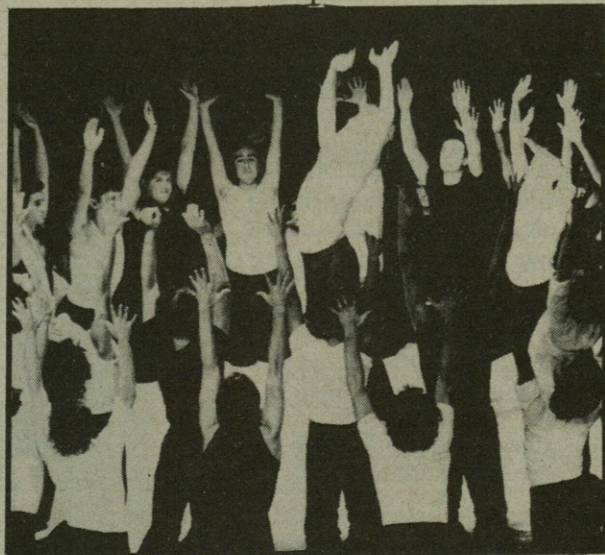

Azkenean, eskuko pilotaren finala igandez Anoetan

Bai, hainbeste bazterketa-saio jokatu ondoren eta urtero bezala dagoeneko iritsi da binaka jokaturako eskuko pilotako txapelketaren finala. Igande goizez Anoetan izango da eta ziur egon zaitez oraindik ez baduzu sarrrerarik lortu zuzenean eta bertan ikusteko ahal izan gaberik geratuko zarela.

Alde batetatik Bengoetxea IV eta Maiz II eta bes-

tetik Oreja III eta Aldazabal II, horietatik dituzue final nagusi honetara heldu diren bi bikoteak. Pronostikoak? Geuk behintzat denetarikoa entzun ditugu eta beharbada dunda-muda guzti horiek lehenbailehen garbitzeko onena izango dugu partidua bertatik eta bere orduan ikustea. Ez dakigu ziur, baina uste dugu telebistatik ematen dutela. Egoki logoke.

antzerkia

Helettan eta Donibane Garazin ere bada antzerkirik. Igandean, Manex Axeri antzerki lana emango du Donibane Garazin Irixarriko Iturri taldeak. Emankizuna bazka-

londoko 4,30tan eskeiniko da.

Helettan berriz Hazparneko Anderea antzestuko du Oztibarreko taldeak larunbatez eta igandez. Nesken egunean, larunbatean, gaueko 9tan emango da. Igandean berriz arratseko 4tan.

Antzerki-saioak Donostian eta Algortan

Donostiako haur eta helduentzat bada antzerki-ikuskizunik aste-buru honetarako. Larunbatean, otsailak 18, bi antzerki talde izango dira Gipuzkoako hiriburua omen den horretan, bakoitzak obra bana eskeiniko duenlarik. Goizean, eguerdiko 12tan, eta Antzoki Zaharrean (Principal Zinea alegia) Donostiako Joguesesa taldeak, Susana Garijoren *La magia del espectáculo* eskeiniko du haurrentzat, Arratseko 8tan, eta Antzo-

ki Zaharrean berriro ere, Iruñeako El Lebril Blanco ikusteko aukera izango duzu Oscar Wilderen *Salome* antzerki lana aurkeztuz.

Algortara pasatuz eta larunbatez ere, bi emanaldi. Bat goizez eta arratsez beste. Haurrentzat goizean, 12tan, Algortako Gran Cineman, Peters Roberts eta Marratxo bere haur ikuskizuna, Arratsaldeko 6tan, eta Kultur aretoan, Minoa eta Pantomima izeneko ikus-hitzaldia eskainiko du Peter Roberts-ek berak.

ikastaldiak

Lexikogintzaz ikastaldia Donostian.

UZEIk antolaturik eta Aurrezki Kutxa Munizipalaren Arrasate Kaleko artean, ikastaldi bat ospatuko da Otsail, Martxo eta Apirilean zehar. Paulo Iztueta, Andoni Sagarna, Joseba Intxausti, Jose Antonio Aduriz, Gotzon Naza-

bal, Martxel Aizpurua, Klaudio Harlouxet eta Paulo Agirrebaltzategi izango dira irakasleak. Euskara teknikoaren hiztegiak eta oinarriak ezartzen diharduen UZEI taldeko partaideak denak. Larunbatean, Ots. ren 18an, Paulo Iztuetak emango dio hasiera ikastaldiari. Hizkuntz modernizazioaren arazoa gai bezala harturik.

Lekeitioko VII. Euskal Zinema Bilera

Ez da gure ohitura aste-buru konkretu honetarako ez dauden gauzak argitaratzea, baina honako kasu honekin espezio bat egitera ausartu gara, Lekeition izan ohi diren Zinema Bilerek atentzio guztia merezi dutelakoan bait gaude. Aurtengoa ekainaren 28, 29 eta 30ean ospatuko den bilera honetarako oinarriak argitaratu dira jadanik. Super 8 for-

matoan, zuri-beltzez edota koloretan aurkeztu daitezke filmak, euskaraz bakarrik, eta hemen jaio edo bizi den edonork eginda. Argumentu. Dokumental eta Gai askea saileseko 9tan.

Zerbait gehiago jakin nahi baduzue edota filmaren bat bidali, 'Argazki Elkar-tea', postaisaila 10 z.a. Lekeitio (Bizkaia) zuzenbidera idatzi.

jaialdia

Itoiz taldearen emandaldiak Barakaldon eta Donostian.

Larunbatean, 18, Barakal-

doko Foru enparantzan, eta igandean Donostian, Anoetako Belodromoan. Itoiz taldeak bere "bira artistikoarekin" jarraitzen du, pilotalekuak betez, giroa gori-gori ipiniz eta bere jarraitzaile eta maitale guztiei gustoa emanez.

kopla libreak

hauteskundeen motibuan

1

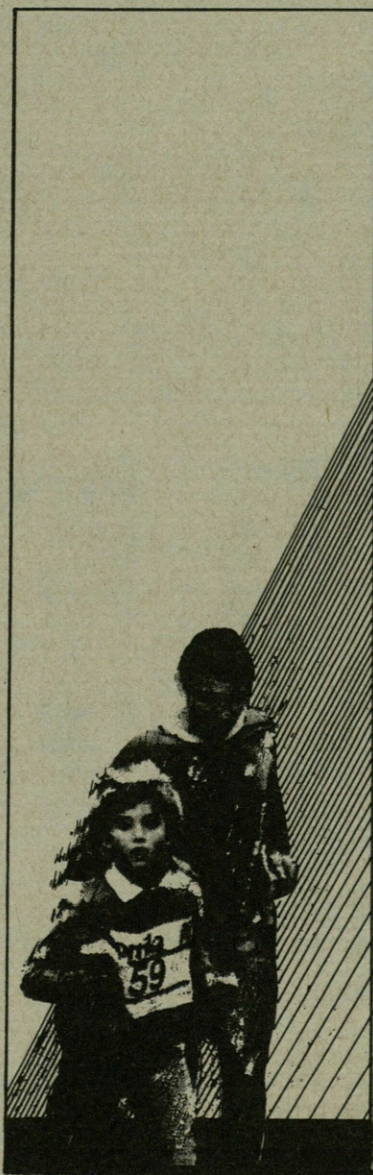
Atzo heldu zen
estatuko eskuindarren liderra
oposizioaren buruzagia
—behin esan zuen berak ere
euskal odola zeramala zainetan—
kazetariak bildu ditu
hotelean mahai inguruan
kanapeak eskaini ditu
jendetasunak agintzen duenez
Francoren ministro izanak.

Atzo heldu zen
gobernu sozialistaren zenbait buru
herensugea hegan
aingeruenak ez balituzte hegalak
herensugea hegan
Madrideko alkatea ere
bildu dira mitinean
mila txalojole.

«Muturrek elkarri musu
damaiotelakoa egia da noski»
dio irati-kazetariak
Barakaldon mitin bana egin baitute
poliziak Gasteizen
hainbat langile zanpatu hil ere
zituenean Francoren
barne-arazoetako ministroa
zen demokrataren koalizioak
—odol euskalduna darama eskuetan—
bildu dira zineman
bostehun eustaile
ugariak dira uztak banakak langileak
eta herri langilearen botua
eskatzen duen batasunak
bildu dira futbol-zelaian
lau mila partaide.

Oraingoz
—diote komunikabideek aho batez—
hauxe da herri langilearen botua
eskatzen duen batasunak
egin dituen mitinetatik
jende gehien bildu duena.

Koldo IZAGIRRE

2

Diote:
Pakeagatik!
Baina beren pakea
beraien gerraren haurra da:
zikina.

Diote:
Aurrera jarraitu behar dugu!
Baina ez azkarregi:
ez dute bidegurutzera heldu nahi.

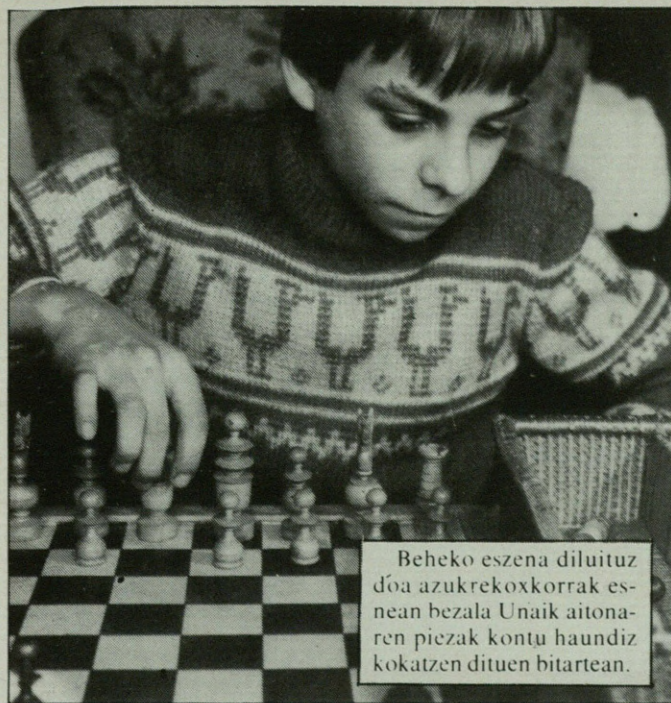
Diote:
Euskadik badu irtenbidea!
Baina Euskadiren irtenbidea
ez daukate beraiek.

3

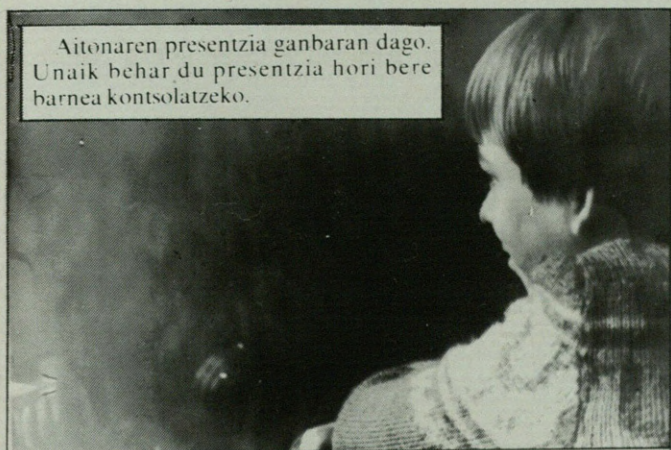
«Euskara azkartzearen alde nago»
dio Españaiko alderdi,sozialista
langilearen lendakarigaiak
erdaraz
«baina gaztelania zanpatu gabe»
pakezaleak gara
ez dugu bortxakeriarik onartzen
pakeagatik erdaraz.

Betiko ezezagunek
terrorista bat hil dute
Frantziako hegoaldean
Ipar Euskal Herria diote zenbaitek
denek deitoratu dute
heriotz berri hau
gobernu sozialista indarkeriaren
aurka dago
ez dugu bortxakeriarik onartzen
nonahitik datorrela ere
erdaraz.

Terrorista zenaren argazki bat
argitaratu da:
korrika doa
zure azken metroak
korrika azkartzeko euskararen abiada
ehun metro
euskaraz.

Beheko eszena diluituz
dôa azukrekoxxorrek es-
nean bezala Unaik aitonaren
piezak kontu haundiz
kokatzen dituen bitartean.

Aitonaren presentzia ganbaran dago.
Unaik behar du presentzia hori bere
barnea kontsolatzeko.

Aitonaren itzalari kon-
tatzen dio bere drama. La-
dixek ematen dion beldu-
rra, bere amaren jokabide
kaskarina. Unai haserre
dago itzalei hizketan.

Baina pieza guztiak ko-
katuz gero burua zuri-zuri
dauka, zer egin jakin ga-
be... aidean indar miste-
riotsu bat nabari da.

Ezustean aitonarena dirudien esku
hatek aitonaren irteera jokaldi faboritôa
egitera laguntzen du Unai.

Zu bizirik bazina ez
litzateke horrelakorik
gertatuko!

Aitonaren itzalagandik ulergarritasuna
nabaritzen du Unaik, eta afariko guztiak
ahantziz gau honetan trankil egingo du lo,
guztiz lasaiturik.

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
güre Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
talo! edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharrik gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko

baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauso azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA